

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

KÜLTÜREL MİRAS VARLIKLARININ TURİZME AÇILMASINA İLİŞKİN
YEREL HALKIN BAKIŞI: SAVUR-DEREİÇİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Selma SEVİM KOYUN

Danışman
Doç. Dr. Sebahattin Emre DİLEK

Temmuz-2023
Batman

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL VE ONAYI

Doç. Dr. Sebahattin Emre DİLEK danışmanlığında Selma SEVİM KOYUN tarafından hazırlanan “ Kültürel Miras Varlıklarının Turizme Açılmasına İlişkin Yerel Halkın Bakışı: Savur- Dereiçi Örneği” adlı tez çalışması 27/07/2023 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Sanat Tarihi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

.....

.....

Üye

.....

.....

Üye

.....

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Osman PAKMA
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış/akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez ve Seminer Yazım Kılavuzu kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules/ethical conduct and Batman University Institute of Graduate Education Thesis and Seminar Writing Guide. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all materials and results that are not original to this work.

Selma SEVİM KOYUN

Tarih:

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
KÜLTÜREL MİRAS VARLIKLARININ TURİZME AÇILMASINA İLİŞKİN
YEREL HALKIN BAKIŞI: SAVUR-DEREİÇİ ÖRNEĞİ

Selma SEVİM KOYUN

BATMAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

Danışman: Doç. Dr. Sebahattin Emre DİLEK

2023, 86 sayfa

Jüri

Doç. Dr. Sebahattin Emre DİLEK

Prof. Dr. Gülriz KOZBE

Doç. Dr. Birgül AÇIKYILDIZ

Kültürel miras unsurları geçmiş ile gelecek arasında birer köprü görevini üstlenmektedir. Bu görevin sürdürülebilir olabilmesi adına birçok alan koruma altına alınmıştır. Kültür turizmine olan ilgidaki artış ile birlikte korunan alanların turizme açılması ve sürdürülebilir turizm anlayışı gelişim göstermektedir. Turizme açılan kültürel miras unsurları ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel boyutlarda yarar veya zarar sağlayabilmektedir. Bu yarar ve zararın derecesinin yerel halkın tutum ve davranışları ölçüsünde değişim gösterdiği bilinmektedir. Dolayısıyla yerel halkın görüşleri dikkate alınmadan bir bölgede yer alan kültürel miras unsurlarının turizme kazandırılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması pek mümkün değildir. Bu amaç doğrultusunda korunan bir alan olan Mardin ili Savur ilçesine bağlı Dereiçi Köyü'nün turizme yönelik gelişiminde yerel halkın turizme bakış açısı ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel faktörlere göre değerlendirilmiştir. Nicel araştırma deseninin uygulandığı bu çalışmada anket tekniğinden yararlanılmıştır. Yerel halktan rastgele seçilmiş olan 18 yaş ve üstü 400 kişiye uygulanan anket SPSS veri analiz uygulamasında Bağımsız Örneklem T-Test ve One-way analysis of variance (ANOVA) analizine tabi tutulmuştur. Çalışmanın herhangi bir bölüm ve herhangi bir boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Turizm, Sürdürülebilir Turizm, Savur, Dereiçi.

ABSTRACT
MASTER THESIS
RESIDENTS' ATTITUDES TO THE BRINGING CULTURAL HERITAGE
ASSETS TO TOURISM: THE CASE OF SAVUR-DEREİÇİ

Selma SEVİM KOYUN
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE OF BATMAN UNIVERSITY
DEPARTMENT OF TOURISM MANAGEMENT AND ART HISTORY

Advisor: Doç. Dr. Sebahattin Emre DİLEK

2023, 86 Pages

Jury

Asso. Prof. Dr. Sebahattin Emre DİLEK

Prof. Dr. Gülriz KOZBE

Asso. Prof. Dr. Birgül AÇIKYILDIZ

Cultural heritage assets serve as a bridge between the past and the future. Many cultural sites have been designated as protected to carry out this mission. As interest in cultural tourism grows, so does the bringing of protected areas to tourism and the concept of sustainable tourism. Cultural heritage sites that are available to tourism might give economic, socio-cultural, and environmental benefits of drawbacks. It is well understood that the degree of benefit and harm varies depending to the local beliefs and practices. As a result, it is impossible to incorporate cultural heritage aspects into tourism in a region and assure their long-term viability without considering local opinion. In accordance with this purpose, the economic, socio-cultural and environmental aspects were used to assess local people's attitudes toward tourism in the development of Dereiçi village of Savur district in the province of Mardin, which is a significant protected area. The quantitative research method and the questionnaire methodology were used in this study. The questionnaire was applied to 400 people aged 18 and over who were selected at random from the local community and subjected to Independent Sample T-Test and One-way analysis of variance (ANOVA) analysis in SPSS data analysis application. There was no significant difference detected in any part or feature of the study.

Keywords: Cultural Heritage, Tourism, Sustainable Tourism, Savur, Dereiçi.

ÖNSÖZ

Mardin İli, Savur ilçesi ve ilçeye bağlı Dereiçi Köyü'ne dair yapılan bu çalışmada ilk amacım, doğup büyüdüğüm toprakları kendi kaderlerine terk etmeyip akademik çalışmalara konu olmasını sağlamaktır. Savur ve Dereiçi Köyü üzerine yapılmış olan bu çalışmanın bir başka çıkış noktası, bölgede bulunan Hristiyanlık dinine ait Katolik, Ortodoks ve Protestan kiliselerinin aynı köyde bulunması ve yaşayan tarih niteliği taşıyan bu bölgenin turizme kazandırılmasının şart bir konu olduğunu düşünmemdir. Söz konusu bölgenin kültürel açıdan oldukça donanımlı olduğu, tahrip de olsa çok sayıdaki kültür varlığının çokluğundan anlaşılmaktadır. Kaya mezar, çeşme, han, konak, cami gibi birçok örnekten oluşan zengin bir kültürel mirasın mevcut olduğu bir bölgede yer alan ve araştırmamıza kaynaklık eden Dereiçi Köyü'nün bir Süryani köyü olması, geçmişte yaşanan olaylar sonucu Süryanilerin köyü terk etmiş olmaları ve günümüzde sadece 4 kişinin yaşadığı bu köyün de bir parçası olduğu Savur'un turizme açılmasında yerel halkın görüşlerinin neler olduğu araştırmamızca ölçülmüştür. Umarım bu çalışmayı hayata geçiren duygu ve düşünceler, daha önce yapılmış sınırlı sayıdaki araştırmalarla birleşerek baba ocağı Savur'un turizme kazandırılmasına bir kıvılcım olur.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana emeği geçen tüm hocalarıma; tezin yazım aşamasında emek veren danışman hocalarım Prof. Dr. Murat GÜMÜŞ'e ve Doç. Dr. Sebahattin Emre DİLEK'e; ve yıllardır sabırla bana destek olan tüm aile bireylerime, özellikle yüksek lisans yapmak için çabalamama vesile olan babam Rıfat SEVİM'e ve tezi bitirme sürecinde beni yalnız bırakmayan sevgili eşim Ahmet KOYUN'a çok teşekkür ederim.

Selma SEVİM KOYUN
BATMAN-2023

KISALTMALAR

H.	:	Hicri
ICOMOS	:	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
Km	:	Kilometre
km²	:	Kilometre kare
KTB	:	Kültür ve Turizm Bakanlığı
m	:	Metre
M.	:	Milat
Mardin KTM:	:	Mardin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
M.Ö	:	Milattan önce
M.S	:	Milattan sonra
s.	:	Sayfa
SYP	:	Savur Yönetim Planı
TDK	:	Türk Dil Kurumu
vb.	:	Ve benzeri
vd.	:	Ve diğerleri
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Kültürel Mirasın Sınıflandırılması.....	4
Tablo 2. Savur İlçesinde Yer Alan Taşınmaz Kültür Alanları	18
Tablo 3. Araştırma Modeline Ait Hipotezler ve Sonuçları	42
Tablo 4. Demografik Bulgular	43
Tablo 5. Ölçeğe İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler Tablosu.....	45
Tablo 6. Ölçeğe İlişkin Geçerlik Güvenirlik Analizi	48
Tablo 7. Boyutlara İlişkin Geçerlik ve Güvenirlik.....	48
Tablo 8. Cinsiyet Değişkeni T-Testi	49
Tablo 9. Medeni Durum Değişkeni T-Testi	50
Tablo 10. Yaş Değişkeni One-Way Anova Analizi	51
Tablo 11. Doğum Yeri Değişkeni One-Way Anova Analizi	52
Tablo 12. Eğitim Durumu Değişkeni One-Way Anova Analizi	53
Tablo 13. İş Değişkeni One-Way Anova Analizi	55
Tablo 14. Gelir Durumu Değişkeni One-Way Anova Analizi.....	56

HARİTA LİSTESİ

Harita 1. Mardin Haritası (Saygılı, 2020).....	12
---	----

GÖRSEL LİSTESİ

- GÖRSEL 1.** Savur Genel Görünüm (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 2.** Yıkılmış Savur Kalesi Duvarı (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 3.** Savur Kalesi Duvar Kalıntısı (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 4.** Eski Cami Minaresi (Kozbe ve Güngör, 2022b, s.2)
- GÖRSEL 5.** Eski Cami Mihrabı (Kozbe ve Güngör, 2022b, s.2)
- GÖRSEL 6.** Eski Cami Avlusu (Kozbe ve Güngör, 2022b, s.2)
- GÖRSEL 7.** Savur Ulu Cami Minber ve Mihrabı (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 8.** Vaiz Kürsüsü ve Mihrabı (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 9.** Ulu Cami Minaresi (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 10.** Başkavak Köyü Cami Minaresi (Kozbe ve Güngör, 2022b, s.3)
- GÖRSEL 11** Başkavak Cami Minber ve Mihrabı (Kozbe ve Güngör, 2022b, s.3)
- GÖRSEL 12.** Dereiçi Mahallesi Genel Görünüm (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 13.** Mor Abay Manastırı Genel Görünüm (Kozbe ve Güngör, 2022b, s.22)
- GÖRSEL 14.** Kilisenin Üst Katı (Medrese-Papaz Odası) (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 15.** Çan Kulesi (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 16.** Kilisede Bulunan İşlemeli Mezar Örneği (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 17.** Mezar Örneği (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 18.** Kilisenin Narteks Bölümü (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 29.** Kilisenin Naos Bölümü (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 20** Kilisede Bulunan Bir Gnizo Bölümü (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 21.** Mor Mete (Katolik) Kilisesi (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 22.** Giriş Kapısının Üzerindeki Kitabe (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 23.** Yapının Genel Görünümü (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 24.** Naos Bölümü (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 25.** Protestan Kilisesi (Kişisel Arşiv)
- GÖRSEL 26.** Protestan Kilisesi Naos Bölümü (Kişisel Arşiv)

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	ii
TEZ BİLDİRİMİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
KISALTMALAR	vii
TABLO LİSTESİ	viii
HARİTA LİSTESİ	viii
GÖRSEL LİSTESİ	ix
İÇİNDEKİLER	x
GİRİŞ	1
1. KÜLTÜREL MİRAS VE TURİZM	2
1.1. Somut Kültürel Miras	5
1.2. Somut Olmayan Kültürel Miras	6
1.3. Kültürel Mirasın Önemi ve Korunması	7
1.4. Kültürel Miras ve Turizm İlişkisi	8
2. SAVUR VE DEREİÇİ	11
2.1. Coğrafi Konumu	13
2.2. Savur ve Dereiçi'nin Tarihçesi	15
2.3. Savur ve Dereiçi Kültürel Miras Varlıkları	17
3. ARAŞTIRMA, BULGULAR VE SONUÇLARI	36
3.1. Araştırmanın Önemi	38
3.2. Araştırmanın Yöntemi	41
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	41
3.4. Araştırma Modeline Ait Hipotezler ve Sonuçları	42
3.5. Bulgular	43
3.5.1. Geçerlik ve Güvenirlik	48
3.5.2. T Testi ve One-Way Anova Analizi Sonuçları	49
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	58
4.1. Sonuç	58
4.2. Öneriler	61
KAYNAKÇA	64
ANKET FORMU	72

GİRİŞ

Kültür ve miras kavramları turizme katkı sağlaması bakımından hem birlikte hem de ayrı ayrı olarak oldukça etkili motivasyon kaynakları arasında ilk sıralarda yer almakla birlikte yakın tarihte yapılan çalışmalarda turistlerin arayışında kültür ve miras deneyimi dikkat çekici oranlardadır (Dilek, 2020, s36). Kültür, bireyin kendi toplumunun yanı sıra farklı toplumları da tanımak, anlamak ve deneyimlemek amacıyla ortaya çıkan turizm temelli bir olgu ve motivasyondur. Uygarlıkların var olduğu çağlardan günümüze değin gelen süreçte olup biten her olay insanoğlunun merakını cezbetmiş olmakla birlikte ticaret, kutsal mekânlar ve sağlıkları için şifa aramak adına seyahatler yapılmış olup bu seyahatlerin kültür turizminin dolayısıyla turizmin temelini oluşturduğu ifade edilebilir (Genç, 2020, s.6-7).

Geçmiş ile gelecek arasındaki köprü görevini üstlenen kültürün yaşayabilmesi, sürdürülebilirliğinin sağlanması turizmin varlığı ile gerçekleşmektedir. Çalışmamızda turizmin ve kültürel mirasın birbiri ile olan etkisinin incelendiği **“Kültürel Miras ve Turizm”** başlıklı ilk bölüm yer almaktadır. Bu bölümde kültür, miras ve kültürel miras kavramları üzerinde durulmuş olup bu kavramların turizm ile olan ilişkisi irdelenmiştir. Çalışmanın birinci bölümü kendi içerisinde; kültürel mirasın sınıflandırılması, somut kültürel miras, somut olmayan kültürel miras, kültürel mirasın önemi ve korunması başlıkları yer almakta son olarak kültürel miras ve turizm başlıklı bölümde de konunun turizm ile olan ilişkisi incelenip bölüm bitirilmektedir.

“Savur ve Dereiçi” başlıklı ikinci bölümde ise coğrafi konum, Savur ve Dereiçi’nin tarihçesi ve Dereiçi Köyü’ndeki kültür Varlıkları hakkında genel bilgiler sunulmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümü olan **‘Araştırma, Bulgu ve Sonuçları’** başlığı altında çalışmanın amacı, önemi, yöntemi, evren ve örnekleme isimli alt başlıklarda çalışmanın neden yapıldığı, hangi amaca hizmet ettiği ve daha birçok soruya cevap verilmiş olup çalışmanın nedenselliği ifade edilmiştir.

‘Sonuç ve Öneriler’ başlıklı dördüncü bölümde ise araştırmaya veri sağlayan bulgular değerlendirilmiş olup sonuç ve öneriler ile çalışmaya son verilmiştir.

1. KÜLTÜREL MİRAS VE TURİZM

Kültürel miras ve turizm ilişkisinin inceleneceği bu bölümde öncelikle ‘kültür’ sözcüğünden başlamak yerinde olacaktır. Kültür kavramı farklı disiplinlerde değişik bakış açıları ile tanımlanmaktadır (Külcü, 2015, s.23). Tarihsel süreçte birçok tanımı bulunmakla birlikte TDK tarafından “hars”, “ekin” kelimelerine denk olup (TDK, 2022), maddi-manevi kazanımlar (UNESCO, 1982), kişinin toplumdan aldığı bilgi (Aman, 2012, s.137), alışla gelmiş davranış, değer yargıları (Meydan-Uygur ve Baykan, 2007, s.33), farklı halk gruplarının düşünce, hak ve ödevlerinden (Malinowski, 1992, s.66) oluşan temel bütündür.

Hofstede (2005, s.1) kültürün öğrenilebilir, tecrübe edilebilir olduğunu dile getirir, Malinowski ise (1992, s.66) farklı toplulukların sahip olduğu hak ve görevlerinden, bireylerin fikir ve becerilerine uzanan inanç ve alışkanlıkların bütünü olduğunu ifade eder. Nişancı (2012, s.1281-1282) yaşama dair var olan bütün normların insanları, insanların da kültürü şekillendirdiğini belirtmiştir.

Miras sosyo-kültürel bir kavram (Doğaner, 2003, s.16) olup, insanlar tarafından çoğunlukla olumlu bir değer atfedilir (Silverman, Ruggless, 2007, s.3). Sözlük anlamı “*Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey*” (TDK, 2022) olarak tanımlanmış, ‘mülkiyet’ (Vecco, 2010, s.332) ‘gelenek’ veya ‘doğuştan gelen hak’ gibi eş anlamları olan miras (Simith, 2007, s.164), içinde bulunduğu toplumun zaman ve mekân içerisindeki değişimini içermekle birlikte hem günlük hem sanatsal faaliyetleri içerisinde barındırır (Kurtar ve Somuncu, 2013, s.36). Bu bağlamda miras geçmiş nesillerden emanet alınan, kültürel değeri olan ürünlerin bütünü olarak nitelendirilebilir.

Kültürel miras sözcüğü evrensel değere sahip olup çeşitli bölümler ve araştırmacılar tarafından konu edilen kavramlar arasındadır (Çağlayan, Kutlu ve Çekinmez, 2022, s.156). Kültürel miras; geçmişten miras alınan (Can, 2009, s.3), farklı gerekçelerle geleceğe aktarılması istenilen (Köroğlu, Ulusoy-Yıldırım ve Avcukurt, 2018, s.99), kimlik sorununu gideren (Kiper,2004a,s.14), kuşaklar arası iletişimi sağlayan (Yıldız ve Derman, 2018, s.8), kültürel ve sosyal süreci takip eden olay ve deneyimler bütünü olarak ifade edilebilir (Turgut-Gültekin ve Uysal, 2018, s.2040). Bir ülkenin zenginliği (Can, 2009, s.3), yıllar içindeki deneyimlerin birikimi olan (Ünal, 2014, s.11); anıtlar, yapı toplulukları, sitler, köyler, el sanatları, müze eserleri, törenler, ritüeller,

gelenek-görenek ve inançlar (Sarı-Gök, 2022, s.219) yardımı ile ‘*kulaktan kulağa veya kuşaktan kuşağa*’ (Çağlayan, Kutlu ve Çekinmez, 2022, s.156) aktarılarak sürekliliği sağlanan kültürel miras, taşınır-taşınmaz, yer altı-yer üstü ve su altı, somut ve somut olmayan değerler bütünü olarak nitelendirilir.

Kültürel miras teriminin sözlükteki tanımına 1972 yılında “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” ile karar verilmiştir (Gümüş, 2020, s.10). Sözleşmede kültürel mirasın yukarda bahsi geçen istisnai değerlere sahip olup yenilenemez kaynakları kapsadığı tanımı yapılmıştır (Taşkiran, 2018, s.270). Bir köprü görevi üstlenip geçmişe uzanıp kültürel değerlerimizi geleceğe taşıyan, nesiller arası bağın kuvvetlenmesini, iletişimin kopmamasını sağlayan önemli bir unsurdur. Kültürel değerlerimizin yok olmaya yüz tutuyor olması, toplum içerisindeki kopmaz bağları zayıflatmakta ve insanların ait olduğu kültürel geçmişin normlarının neler olduklarını bilmemeleri, kimlik karmaşasına ve benlik kaybına sebebiyet vermektedir (Sarı-Gök, 2022, s.220).

Ünal (2014, s.12) kültürel mirası; bir toplumun kimliği olarak ifade ederken, kültürel miras eserlerini Köroğlu, Ulusoy-Yıldırım ve Avcıkurt (2018, s.99) ‘*tarihi gösteren tanıklar*’ olarak nitelendirmişlerdir. Doğaner (2003, s.1) kalıtsal değere sahip sosyal faaliyetler, yiyecekler, giyim tarzı, gelenekler, kutsal ürünler, din ve inanışlar gibi sosyo-kültürel özelliğe sahip alanlar kültürel mirasın sınıflandırılmasında önemli bir role sahiptir.

Bütüncül bir anlayışa sahip olan kültürel miras (Yılmaz, 2020, s.158), yerel halkın sahip olduğu zenginlikler olarak görülmeye başlandığında içinde bulunduğu topraklara anlam-yön kazandırır. Bununla birlikte geleneksel kültürlerin korunması toplumun temel unsuru haline gelmekte, kültürel mirasların canlı olarak kabul görülmesini sağlamaktadır. Toplumun büyümesini, güçlenmesini destekleyen kültürel miras kolektif potansiyelin değerlendirilmesine katkı sağlarken, öz (benlik) saygısı üretmekle birlikte her şeye anlam veren canlı bir dinamizm olarak ifade edilmiştir (Martin, 2000, s.85-89). Bu bağlamda kültürel miras unsurları geçmişin bugündeki vizyonunda vücut bulurken kazandığı önemi nasıl temsil edildiğine, yönetildiğine, korunmasına, kullanılmasına bağlı olup iyi bir yönetim orta ve uzun vadeli ekonomik getirileri de sağlayabilmektedir (Quintana vd. 2022, s.1).

Bir ülkenin zenginliği olarak görülen bu kavramın kapsamı oldukça geniş olmakla birlikte sürdürülebilirliği ve devamlılığının sağlanabilmesi adına kültürel miras varlıklarının korunması oldukça önem arz etmektedir. Bu doğrultuda evrensel değere

sahip olan kültürel mirasın korunması için UNESCO tarafından Paris'te yapılan 1972 tarihli 17. Genel Konferansı çerçevesinde 16 Kasım 1972 tarihinde Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme kabul edilmiştir (KTB, 2022). Ülkemiz bu sözleşmeye 1982 tarihinde 2658 sayılı kanun ile taraf olma kararı almış ve 1983 tarihinde yayınlanan karar yürürlüğe girmiştir (UNESCO, 2022).

UNESCO ve ICOMOS gibi uluslararası kuruluşlar kültürel mirasın tarihsel sürecinde korunması görevini üstlenmiş ve UNESCO 1972 Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi gereğince bu kavram iki kategoriye ayırmıştır (Külcü, 2015, s.28). Bu kategoriler kültürel mirası; somut kültürel miras ve somut olmayan kültürel miras olarak ikiye ayırmaktadır (Can, 2009, s.1). Somut kültürel miras; mimari, arkeolojik eserler, heykeller, tablolar, tarihi kentler, sit alanlarını kapsarken, somut olmayan kültürel miras; elle tutulamayan değerleri, inançları, gelenekleri (düğün, yas vb.) ve halk tarafından yazılı olmadan kabul gören değerlerin bütününe kapsar (Öksüz-Kuşçuoğlu ve Taş, 2017, s.60; Gümüş, 2020, s.9). Söz konusu kültürel miras değerlerinin sınıflandırılmış hali aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Kültürel Mirasın Sınıflandırılması

KÜLTÜREL MİRAS		
SOMUT KÜLTÜREL MİRAS		SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS
Taşınmaz Kültürel Miras	Taşınır Kültürel Miras	• Müzik • Halk dansları • Tiyatro • Edebiyat • Sözlü Gelenekler • Törenler, Şölenler • Gelenekler- Görenekler • El Sanatları Geleneği • Geleneksel Oyunlar vb.
• Mimari Eserler • Anıtlar • Arkeolojik Sitler • Tarihi Merkezler • Bina Grupları • Kültürel Manzaralar • Tarihi Park- Bahçeler • Kanallar, Köprüler • Yel Değirmenleri vb.	• Resimler • Heykeller • Kütüphane Eserleri • Arşivler • Takılar ve Süs Eşyaları • Eski Paralar • Günlük Eşyalar • Müzik Aletleri • Fotoğraflar vb.	

Kaynak: Kaya, 2021.

1.1. Somut Kültürel Miras

Somut kültürel miras uluslararası kurum (ICOMOS- UNESCO) ve sözleşmelerle korunan tarihi öneme sahip alanlar ve anıtları kapsamaktadır (Yılmaz, 2020, 158.). Geçmişten günümüze gelebilmiş fiziksel varlığı olan (dokunulabilen), insan eli ile yapılmış korunması gereken genellikle arkeolojik, mimari yapıları, tarihi alanları, teknolojik ve bilimsel eserleri içerisinde barındırır (Can, 2009, s.1-9). Somut kültürel miraslar sosyal yaşama konu olmuş, geçmiş devirlerin sanat, din ve kültür açısından özgün eserleri (Güdü-Demirbulat, Saatçı ve Avcıkurt, 2015, s.65), geçmişten günümüze toplumların yaşam koşullarına göre yerel halkın maddi ve manevi değerleri göz önüne alınarak inşa ettikleri yapı grupları ve bu yapıların günümüze gelebilmiş son şekli olarak ifade edilebilir (Keskin, Saçlı ve Efe, 2020, s.336).

17 Ekim 2003 tarihinde Paris'te yapılan konferansta UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesine göre kültürel mirası somut ve somut olmayan kültürel miras olarak ikiye ayırmıştır. Somut kültürel miras, yer yüzünde bir alanı kaplayan, duyu organlarımız ile algılayabildiğimiz (Koroğlu, Ulusoy-Yıldırım ve Avcıkurt, 2018, s.100), kazılar, araştırmalar, müzecilik faaliyetleri, miras alanları, antik kentler, camiler, hanlar, hamamlar, kervansaraylar, kiliseler, manastırlar gibi yapı topluluklarının bütününü ifade eder (KTB, 2022).

İnsanlığa ait zengin kültürel çeşitliliği oluşturan (Logan, 2007, s.35), topluluk ve birey üzerinde anımsatıcı rolü üstlenen somut kültürel miras içinde bulunduğu toplum bireylerinin yaşam tarzlarını koruyup, hayat standartlarını yükselten bir turizm kaynağı olarak da görülmektedir. Önemli bir gelir kaynağı olan bu turizm potansiyeline sahip yapıların, alanların, bölgelerin korunması ihmal edilir ise zamanla tahrip ve yok olurlar. Bu değerlerin korunup gelecek nesillere aktarılması için bölgenin korunması ve yerel halkın koruma konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir (Keskin, Saçlı ve Efe, 2020, s.336).

Somut kültürel miraslar da kendi içerisinde Taşınır ve Taşınmaz miras olarak ikiye ayrılır. Taşınmaz kültürel miraslar; mimari eserler, anıtlar, kültürel manzaralar, kanallar, köprüler, tarihi parklar, arkeolojik ve tarihi merkezlerden oluşurken, taşınır kültürel miraslar; resim, heykel, eski para, takı ve süs eşyaları gibi varlıklardan oluşmaktadır (Güdü-Demirbulat vd., 2015, s.65).

1.2.Somut Olmayan Kültürel Miras

UNESCO 2003 tarihinde düzenlenen 32. Genel Konferansı'nda, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin kabul edilmesinin ardından aynı kuruluş tarafından şu ifadeler ile tanımlanmıştır: '*...kültürel mirasın bir parçası olarak bireyler ve gruplar tarafından tanımlanan sözlü gelenekler temsiller, anlatımlar, bilgi ve beceriler, bu becerilere ilişkin araç-gereçler ve kültürel mekânlar.*' (KTB, 2022).

Logan (2007, s.35)'ın ifadesi ile '*insanlarla cisimleşen miras*' olan somut olmayan kültürel miras; sözlü gelenekler (destanlar, efsaneler, atasözleri, masallar), gösteri sanatları (meddahlık, karagöz), toplumsal adetler (düğün, nişan, doğum vb.), el sanatları (telkâri, bakırcılık, dokumacılık vb.) gibi unsurların tümünü kapsar (KTB, 2022).

UNESCO tarafından 2003 yılında onaylanan 'Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması' Türkiye'nin 2006 tarihinde taraf olması ve bünyesinde barındırdığı amaçlar açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Ulusal ve uluslararası statüde duyarlılık, farkındalık oluşturmak, toplumun çevre ve tarihle bağını kuvvetlendirmek, devamlılık duygusunu aşmak ve kimlik oluşumunda bireye-topluma yardımcı olabilmek gibi amaçların yanı sıra toplumun insan yaratıcılığına, emeğine karşı saygılı bir bakış oluşturmak somut olmayan kültürel mirasın amaçları arasında yer edinmektedir (Tülek, 2021, s.829).

Söz konusu sözleşmenin amacı; somut olmayan kültürel mirasın insanlar arasındaki kültürel alışverişi sağlama potansiyeli (Arioğlu, Aydoğdu-Atasoy, 2015, s.113), doğa ve tarih ile etkileşimi ve sürekli biçimde kendisini yeniden var edebilmesi (Külcü, 2015, s.24) dolayısıyla kendi kültürel kimliğinin bir parçası olarak gören toplumun kuşaklar arası aktarımını sağlayabilmesi ve günümüze kadar gelip varlığını koruyan yaşan bir role sahip olması dikkate alınarak hazırlanmıştır (Oğuz, 2009, s.8). Nesnelerin estetik, tarihi, sosyal değerleri üzerine yapılan yeni bir yaklaşım olarak, kendi kültürel kimliği üzerine var edilen değerler olarak görülebilir. Bu açıdan bakıldığı zaman, toplumlara ait özgün niteliklere dikkat çekilmiş ve fiziksel varlığı olmayan değerler üzerinde durulmuştur (Vecco, 2010, s.323). Yıldız ve Turamberk (2018, s.273) somut olmayan kültürel mirası; '*belirli bir kültürde doğmuş ve geleneğe dayalı geleneksel ve popüler veya folklorik kültüre ait her şey*', ifadeleri ile tanımlamıştır.

1.3. Kültürel Mirasın Önemi ve Korunması

Çağlar boyunca Anadolu'ya yerleşen çeşitli etnik ve dinsel gruplara ait insanların bıraktığı izler kültürel miras bakımından Anadolu (Türkiye) topraklarını oldukça renklileştirmekle birlikte, bu mirasları korumak ve devamlılığını sağlamak önemli kararlar alınmasını zorunlu hale getirmektedir (Dağıstan-Özdemir, 2005, s.18). Her toplumun kendine özgü bir geleneksel mimarisi olmakla birlikte bu özgün mimari unsurlar yerel ve ulusal düzeyde oldukça özel bir konuma sahiptir. Ait olduğu toplumun özelliklerini, çekiciliklerini, yansıtan eserler olan sivil mimarlık ürünleri, toplum ve çevre ilişkisinin yanı sıra uluslararası çeşitliliği yansıtır olma durumu açısından önem arz etmektedir (Yıldız ve Derman, 2018, s. 22).

Kültür miraslarının önemi ve korunması, tarihin farklı dönemlerinde gündeme gelmiş olsa da Avrupa'da 18. yüzyılda önemli bir çaba harcanmış, 19. yüzyılda tahrip olmuş eserlerin onarımı önem kazanmıştır. Eserlerin bulunduğu çevre ile birlikte korunması, sivil mimarlığı da içine alan bütüncül ve sürdürülebilir koruma planlarının ortaya çıkması 20. yüzyıla denk gelmektedir. 21.yüzyılda UNESCO'nun koruma planlarının gelişmesi ve çeşitlenmesi söz konusu mirasların önemi hakkında emin adımlar atıldığının göstergesi olarak kabul edilebilir (Turgut-Gültekin ve Uysal, 2018, s.2032).

Dünya üzerinde kültürel mirasın korunmasının önemini UNESCO ve ICOMOS gibi kuruluşların var olmasından ve yayımladıkları bildiri-sözleşmelerden anlamak mümkündür. Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, Bakanlar Kurulu Kararıyla 1983 tarihinde onaylanmıştır. Kültürel mirasın geleneksel bozulma sebeplerinin yanı sıra sosyal ve ekonomik gerekçelerin de baş göstermesi ile söz konusu eserlerin tahrip olması ve yok olması kuvvetle muhtemeldir. Bu bozulmaların yol açacağı her türlü eserin zarar görmesi tüm dünya milletlerini de olumsuz etkileyecektir (KTB, 2022).

Kültürel mirasın önemi ve korunmasının dikkate alınmasında en büyük etken I. ve II. Dünya Savaşları'nın sebep olduğu büyük tahribatlar (Öksüz-Kuşçuoğlu ve Taş, 2017, s.61) ve kültürel miras unsurlarının yurt dışına çıkarılması sorunları ile mücadele etmek olarak gösterilebilir (Kiper, 2004b, s.37). Bu mücadele kapsamında UNESCO ve ICOMOS gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar birçok bildiri ve sözleşme yayınlamış birçok taraf devletlerce bu koruma kapsamı genişletilmiştir.

Söz konusu kurum ve kuruluşlarca yayınlanan bazı bildiri ve sözleşmeler şu şekildedir: 1931 yılında Atina'da tarihi anıtlar ile ilgili bir konferans düzenlenmiş, 1933 yılında ise kültürel mirası korumak adına onaylanmıştır. Söz konusu anlaşmaya göre

yapılara zarar vermeden, tahrip etmeden kullanımları sağlanabilir (Öksüz-Kuşçuoğlu ve Taş, 2017, s.61). Kültürel miras eserlerine karşı yapılan yıkım, tahribat ve eserlerin başka yere götürülmesinin önüne geçebilmek adına 1945 yılında Birleşmiş Milletler örgütü oluşturulmuş olup aynı sene içerisinde Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)'de kurulmuştur (Kiper, 2004b, s.37-38).

Ulusların kendi kimliklerine sahip çıkma isteği tarihlerine ve geçmişlerine olan bağlılıklarını kuvvetlendirmiş (Aliağaoğlu, 2004, s.52) olup olası bir silahlı çatışma durumunda bu koruma ve sahip çıkma doğrultusunda tarihte ilk özel uluslararası sözleşme UNESCO öncülüğünde 1954 yılında 'Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme' olmuştur. Bahsi geçen sözleşmeyi 1972 yılındaki 'Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi' takip etmiştir (Çokişler, Arslan ve Çokişler, 2016, s.18). 1964 yılında 'Venedik Tüzüğü' imzalanmış, 1965 tarihinde ise ICOMOS kurulmuştur. 2005 yılında UNESCO tarafından 'Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme Uygulamasına ilişkin Kriterler' listelenmiş, peşi sıra 2008 yılında 'Dünya Miras Alanları Yönetim Planları Uygulama Broşürü' ile birlikte kültürel miras için çeşitli çalışmalara imza atılmıştır (Öksüz-Kuşçuoğlu, Taş, 2017, s.61).

ICOMOS ve UNESCO gibi kuruluşlar tarafından yayımlanan evrensel değerleri koruma amacı taşıyan bildirge ve sözleşmelerinin yanı sıra kültürel mirasın önemi ve korunması sadece toplum kuruluşları, kültürel miras ile ilgili alanların (arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık tarihi) uzmanları üzerinde bir sorumluluk olarak görülmemesi gerekmektedir birlikte toplumun ve bireyin görev ve ödevleri arasında yer almaktadır (Yıldız, 2020, s.4).

1.4.Kültürel Miras ve Turizm İlişkisi

Günümüzde turizm gelişip dönüşen dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer edinmektedir (Aliağaoğlu, 2004, s.51). Turizm amaçlı yapılan ilk gezilerin öğrenme isteği ile bilinmeyene olan merak, görülmeyeni görme arzusu ile yapılan kültürel geziler olduğu ifade edilebilir (Yıldırım-Saçılık ve Toptaş, 2017, s.109). Turizm birçok faktörü etkileyen çok boyutlu bir kavramdır (Çetin, 2010, s.181). Turizm geniş bir yelpazeye sahip olup, farklı şekillerde, değişen ihtiyaçlar doğrultusunda, motivasyona bağlı olarak farklı turizm çeşitlerinin varlığından söz etmek mümkündür. Bu yelpazede yer alan turizm çeşitlerinden biri 'kültürel turizm'dir (Aliağaoğlu, 2004, s.51).

Kültür turizmi en fazla tercih edilen turizm türü olup, Saarinen, Moswete ve Monare (2014, s.9) insanların kültürel ihtiyaçlarını karşılamak adına bilgi toplamak, deneyim kazanmak niyetiyle yaşam alanlarından uzaklarda olan kültürel çekiciliklere hareket etme durumudur, ifadeleri ile tanımlamıştır. Sosyal bir olgu olan kültür turizmi (Poria, Butler ve Airey, 2003, s.239), Garrod ve Fyall (2000, s.683) tarafından tarihi binalar, doğal güzellikler-çekicilikler, sanat eserleri ve mirasa odaklanan turizm olarak nitelendirirken; Bahçe (2009, s.3), *“bir bölgede yaşayan bir insan grubuna özgü somut ve soyut özelliklerinin, ziyaretçinin ilgi ve amacına göre gerçek ortamında deneyimlenmesi için yapılan seyahat”* ifadesi ile tanımlamaktadır. İlk Çağ uygarlıklarından beri bireylerin kutsal bölgeleri ziyaret etme, hastalıklarına şifa arama ve ticaret gibi nedenlerle seyahat etmeleri kültür turizminin dolayısıyla turizm sektörünün temelini oluşturmaktadır (Genç, 2020, s.7). Kültürel miras varlıkları söz konusu turizm için yapı taşlarını oluşturmaktadır (McKercher, vd., 2005, s.541).

Bu miras turizminin tercih edilmesindeki en önemli unsurlardan biri mevsimsellikten soyutlanmış olma durumu olarak görülebilir (Hernanz ve Gil, 2016, s.535). Özellikle deniz-kum-güneş üçlüsü için yapılan seyahatler göz önünde bulundurulduğunda ziyaretçi oranlarındaki artış dikkat çekici niteliktedir (Genç, 2020, s.9).

Günümüzde turizm ve kültürel miras arasındaki bağın çok yönlü olduğu düşünülmektedir (Genç, 2020, s.11). Miras örgütleri koruma, muhafaza etme üzerine bir yol izlerken; turizm ise kârlı bir iş hedefine odaklanır (Aas, Ladkin ve Fletcher, 2005, s.3). Kültürel unsurlar turizme açılırken bütüne dayalı bir koruma sağlanması hedeflenmiş, turistik ziyaretlerin getireceği ekonomik yarar ve miras unsurlarının bakımsızlıktan kurtulması, restore edilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması adına atılmış önemli adımlar arasında yer almaktadır (Duman, 2020, s.27). Her yıl sayıları artan kültürel miraslar UNESCO tarafından tanımlanan listelerde kendilerine yer bulmaktadır. Uluslararası alanda yapılan miras ile ilgili farkındalık çalışmaları bölgesel ve yerel güçlere sağladığı ekonomik yararı turizmden elde edilen nakit para akışına sahip olabilmek için arz kaynaklarında artışlar görülmektedir. Mevcut kaynaklar çeşitlenip yeniden tanımlandıkça arz yönlü çalışmaların miras turizmine yeni rotalar belirleyeceği düşünülmektedir (Kunt, 2018, s.8-9).

Geldiğimiz noktada kültürel miras alanlarına verilen değer turizm gelirleri ile ölçülmektedir. Ülkemizde turizm odağı haline gelen tarihi, kültürel öneme sahip sit alanları hem yerel yönetime, hem çevre halkına, hem de Turizm ve Kültür Bakanlığı'na

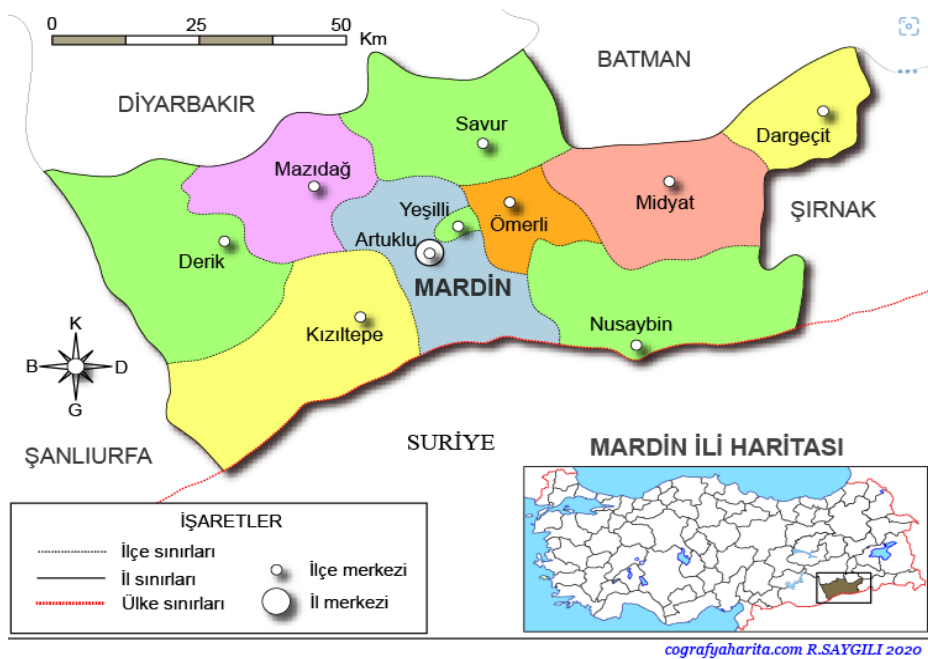
önemli katkılarda bulunmaktadır. Turizmin en hızlı gelişen bileşenlerinden biri kültür ve miras turizmi olarak kabul görülmektedir (Taşkiran, 2018, s.272).

Kültür turistik bir ürün açısından ele alındığı zaman bir coğrafyaya özel veya sınırlar gözetilmeksizin insanlığın tümüne atfedilebilecek somut ve somut olmayan kültürel değerleri ifade etmektedir. Kültürel turizm çeşidi, yerli ve yabancı turistlerce kültürel zenginliklerin gezilip görülmesi, kaybolmaya yüz tutmuş yaşam biçimlerine şahitlik edilmesi, festivalleri, kültürel aktiviteleri, tarihi alanları ve bunları içeren tüm seyahatleri kapsıyor olması bakımından önemli bir turizm çeşididir. Ülkemizde kültür ile turizmin birlikte gelişim göstermesi, yatırımların yapılması 1980'lerden sonrasına denk gelmektedir. Kültürel varlıklar turizmin seyahat ve destinasyon türünün dışında bile diğer türlerindeki unsurlar için zenginleştirici bir eleman olarak görülmektedir. Söz konusu varlıkların turizmin her alanında yer bulabilmesi turizm ve kültür arasındaki bağı güçlendirmektedir (Güdü-Demirbulat vd., 2015, s.64).

2. SAVUR VE DEREİÇİ

Mardin'in minyatürü görünümündeki Savur ilçesi il merkezine 47 km uzaklıkta yer almaktadır (Mardin KTM, 2022). İlçenin yüz ölçümü 1049 km² (Günçal ve Saygın, 1987) olup günümüz 2022 verilerine göre ilçeye bağlı 35 köy (Mardin KTM, 2022), bulunurken 1987 Mardin İl Yıllığı'nda 49 adet köye sahip olduğu bilgisi yer almaktadır (Günçal ve Saygın, 1987). Mardin ili 2010 yılı verilerine göre 31.8178 toplam nüfusa sahip iken bu sayıdan sadece 7.170 kişi ilçe merkezinde ikamet etmektedir (Mardin KTM, 2022). TÜİK verilerine bakıldığı zaman 31 Aralık 2022 tarihinde gerçekleştirilmiş olan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonucu ilçede ikamet eden kişi sayısı 24,821 olarak hesaplanmıştır. İlçe nüfus artış hızı ise -26,8 şeklinde ifade edilmiştir (TÜİK, 2022).

İlçenin dikkat çeken özelliği sahip olduğu taş evler, konaklar, kale mimarisi, eski Ulu Cami, Romaniye ve Mor Yuhanın (Dereîçi) Kiliseleri, taş mezarlar, köprüler olup ustaca inşa edilmiş tarihi bir site görüntüsüne sahiptir. İlçede dört belediye idaresi olup bunlar; Savur Merkez, Pınardere, Sürgücü ve Yeşilalan belediyeleridir. Akdeniz ve karasal iklim özelliklerinin birlikte hüküm sürdüğü ilçenin doğusunda Midyat ve Batman'a bağlı Gercüş ilçesi, kuzeyinde Diyarbakır'a bağlı Bismil, batı da Çınar ve Mazıdağı, güney bölgesinde ise Mardin Artuklu ve Ömerli ilçeleri bulunmaktadır (SYP, 2016, s.87).

Harita 1. Mardin Haritası (Saygılı, 2020.)

İlçenin dağın zirvesinde bulunan kalesi ve dağ boyunca, eteklerine kadar uzanan yerleşim düzeni, konut mimarisi ve taş evleri bakımından Mardin ile benzerliği oldukça dikkat çekici niteliktedir (Atçı vd, 1988, s.60). Tur-Abdin olarak bilinen bölgenin batısında bulunan ilçe, eski ticaret güzergâhı üzerinde ve son yüzyılın yarısına kadar olan döneme değin farklı kültürleri içerisinde barındırıp birleştiren tarihi bir ilçedir (Ayaz, 2007, s. 1).

Görsel 1. Savur Genel Görünüm (Kişisel Arşiv, 2022.)

Bugünkü konumu ile Mardin'e bağlı olan Savur, tarihsel süreçte sadece Mardin değil Diyarbakır ve Batman ile de bağlantılı bir yer olmuştur. Yukarı Mezopotamya'yı Dicle Havzası'na bağlarken prehistorik dönemlerden itibaren kullanımda olan maden kaynaklarına uzanan bir geçitte konumlanmıştır. Stratejik konumu itibarı ile bölgede hâkimiyet kurmak isteyen devletler için ele geçirilmesi gereken önemli kalelerden biri olmuştur (Halifeoğlu, 2006, s.77).

İrili-ufaklı tepeleri sulayarak ilerleyen Savur-Şeyhan çaylarının içerisindeki aktığı vadi ve yamaçlar, tahıl tarımına uygun koşullara sahip bir eğimle Dicle Nehri'ne doğru uzanır. Savur Kalesi konumu itibarı ile Mardin Ovası'ndan gelerek, kuzeyde Dicle ve Hasankeyf'e, doğuda Midyat'a uzanan eski ticaret yolunu kusursuzca denetleyebilecek alana sahiptir (Ayaz, 2007, s.2).

Doğu bölgelerinde hüküm süren aşiret geleneği Savur ilçesinde yok olmamıştır. Tarihte farklı etnik gruplara ev sahipliği yapmış olan ilçede şimdilerde en kalabalık grup olarak Şafii Kürtler varlığını sürdürmekte ve en çok bilinen aşiret olarak Sürgücü Aşireti ilk sırada kendine yer edinmektedir. Bahsi geçen etnik grubu Kiltu Arapçası konuşan Köse aşireti takip etmektedir. Herhangi bir aşirete bağlı olmayan diğer köyler ilçe merkezinde ya da köylerde Kürtçe-Arapça karışık olarak konuşmakta, yaşamlarını sürdürmektedir. Hemen hemen hepsi farklı yerlere göç eden Süryaniler ise konuşma dili olarak Arapçayı kullanmakta ve Dereiçi (Kılıt) Köyü'nde yaşamaktadırlar (Ayaz, 2007, s.2-3).

Mardin ili Savur ilçesi Midyat yolu üzerinde bulunan Dereiçi Köyü bir Süryani köyü olarak bilinmektedir. İçerisinde Hristiyanlık dinine ait birçok yapı barındıran bu yerleşim yeri Katolik, Ortodoks ve Protestan mezheplerinin her birine ait mabetlere ev sahipliği yapmaktadır. Geçmiş dönemlerde 600'e yakın öğrenci potansiyeline sahip olan ve özel günlerde (Meryem Cuması), ibadetlerde (ayınlar) eğitimlerin gerçekleştirildiği bu köy zamanla değişime uğramış ve yapılan etkinliklerden eser kalmamıştır. Bir mekânı değerli olmasını sağlayan değer insanlar olup bahsi geçen yerde geleneksel kültürü ve geleneği sürdürecektir, devamlılığını sağlayacak Süryani kalmadığından dolayı boşalmış durumda olan Dereiçi Köyü'nde kültürel mabetler yok olmaya yüz tutmaktadır. Sosyal, siyasal ve ekonomik nedenlerden dolayı oldukça yoğun bir göç veren Dereiçi Köyü'nde çok az insan kalmıştır. Göç eden insanların bir kısmının belirli mevsimlerde köye gelip bir müddet sonra geri döndükleri bilinmektedir. Savur Belediyesi ve Süryani derneklerinin ortak hareketi olan köyün eski görünümüne kavuşması ve turizme kazandırılması için atılan adım doğrultusunda yapılan proje çalışması oldukça önemli bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır (Evren, 2023, s.54-55).

2.1. Coğrafi Konumu

Mardin İli'nin kuzey bölgesinde yer alan Savur ilçesi, şehir merkezinin sonu olan tepe ile kuzey bölgede bulunan doğal kayalıkların arasında 'deve boynu' şeklinde tasvir edilen sırtın üst ve yan yüzeyleri arasındaki bölüme yerleştirilmiştir (Mardin KTM, 2022). Savur Tur Abdin Bölgesi olarak isimlendirilen bölgenin batısında yer alır (SYP, 2016).

Oldukça engebeli bir arazide konumlanan ilçede yaylaların yüksekliği 900-1.100 m'de olup bu yaylaların üzerinde tepe ve sırtlar yer almaktadır. İlçenin doğusunda bu sırtların yüksekliği 1.120 m'nin üzerine çıkar. Güney bölgeden kuzeye doğru geçişte

Dicle Vadisi'ne doğru 750 m'ye kadar alçalan yaylalar akarsular tarafından bölünmüş ve engebeli bir görünüme sahip olmuştur (Halifeoğlu, 2006, s77).

İlçe merkezinin içinden Savur Çayı geçmektedir. Yüzey şekilleri sönmüş volkan kalıntısı ve devamlı olmayan sırtlar şeklindedir. İlçenin geniş düzlüklerinde elverişli şartlara bağlı olarak tahıl ekimi yapılmaktadır. Sulanabilir alanlarda ise genellikle sebze ve meyve ekimi yaygın olarak görülmektedir (Mardin KTM, 2022). İlçenin ekonomisi tarım ve hayvancılık etrafında gelişmiştir. Önemli gelir kaynaklarından bir diğeri Savur Çayı kıyısında yapılan kavak yetiştiriciliğidir. Tahıl ürünü olarak yetiştirilen mercimek ve nohut Bismil Ovası'nda yer alan köyler başta olmak üzere ilçe genelinde yetiştirilmesi yaygın olan ürünlerdir. İlçede önem arz eden bir diğer ürün de üzüm olup bağcılık oldukça yaygın bir uğraş ve gelir kaynağıdır. İlçede en önemli akarsu kaynağı olan Savur Çayı kaynağını Mazıdağı'ndan almakta ve Dicle Nehri'ne doğru uzanmaktadır (SYP, 2016).

Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi incelendiğinde 6. derece gelişmiş ilçeler grubunda yer alıp en düşük değere sahip olan ilçedir. Bu düşük değerın sebebi olarak diğer grup ve şehirlere yoğun göçler verilmesi olabilir. 872 ilçe içerisinde 830. uncu sırada yer alan Savur -1.20311 sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksine sahiptir (SYP, 2016).

Karşılıklı duran iki tepenin çevresindeki yerleşimden oluşan Savur, topoğrafyaya göre şekillenmiş sokaklar, çarşı, konaklar, hamamlar, geleneksel evler ile özgün bir görünüme sahiptir. Kentin bütünü bir plan çerçevesinde gelişmemiş olup ihtiyaç halinde yeni yapılar inşa edilerek gelişim göstermiştir. İlçenin tek çarşısı her iki dağ eteğinin birleştiği yerde bulunmaktadır. Geniş bir meydan ile sonlanan çarşıdan mahallelere geçiş dar sokaklardan sağlanır. Yüksek yerlere konumlanmış olan bölgede konaklar yer alırken sıradan evler ise tepenin eteklerine ve kenar sokaklara yayılmıştır. İlçenin tepe noktasına kurulmuş fakat günümüze sadece kalıntıları ulaşabilen Savur Kalesi'nin sardığı alanın ilçenin ilk yerleşim bölgesi olduğu düşünülmektedir. İlçenin güney ve güneybatı kesimlerinde ve Dereiçi (Kıllıt) Köyü'nde mağaralar yer almaktadır (Halifeoğlu, 2006, s.78).

Kent dokusunun bozulmadan günümüze gelmiş olması Savur'un çevre yerleşmelere göre turizm açısından daha avantajlı bir konumda olmasını sağlasa da ilçenin çok az tanınıyor olması ve buna bağlı olarak çok az sayıda turisti ağırlaması ve yerli-yabancı turistlerin konaklayabileceği alanların yetersizliği sebebiyle bölge gelişimi olumsuz etkilenmiştir. Tarihi dokusu ile birlikte ilçenin ormanlarından bahsedilemese de kendine has bir yeşillığe sahip olduğundan söz edilebilmektedir (SYP, 2016).

2.2. Savur ve Dereiçi'nin Tarihçesi

Savur isminin nereden geldiği, türediği hakkında çeşitli görüşler vardır. Bu görüşlerden ilki kelimenin Süryanice 'savro' yani boyun anlamına gelen sözcükten türediği, bir diğer görüş olarak Kumuk Türkleri tarafından 'Şuara' adıyla anıldığı ifade edilmiştir (Halifeoğlu, 2006, s.78). Günçal ve Saygın (1987, s.237) tarafından hazırlanan 1987 Mardin İl Yıllığı isimli çalışmada ise Savur isminin Arapça ve Farsça karışımından oluştuğu ve 'ense' anlamında iki tepenin arasında kalan bölge, olarak ifade edilmiştir.

Savur ile ilgili ilk yazılı kaynaklara Asur Dönemi'nde rastlanmıştır. Asur Kralı Adad-Nirari M.Ö 1300 yılı civarında Vaşşukani'ye (bugünkü Rasulayn-Ceylanpınar) giderek burayı kendi topraklarına eklemiştir. Nirari'nin, Kuzey Suriye'ye ait birçok toprak parçasını aldığı bu seferde Şûru kentinden ve Kaşgâri Dağı'ndan söz edilmekte olup bahsi geçen Şûru kentinin bugünkü Savur olduğu ileri sürülmektedir (Yıldız, 2011, s.10; Ayaz, 2007, s.14).

M.Ö 15. yy'da Mitanni Dönemi'nde başlayıp 1930'lu yılların sonuna kadar devam eden süreçte Savur'dan Musul'a sallar aracılığı ile kavak ticareti yapılyordu. Kavak tomrukları Dicle'ye taşınır, daha sonra şişirilmiş olan deri tulumlar üzerine konup Hasankeyf'te salıcıların denetiminde Musul'a götürülerek ticareti yapılyrdı (Ayaz, 2007, s.22). Asurların M.Ö 13. yy'da bölgeye hâkim olmasının ardından bu hâkimiyet M.Ö. 612 yılında Asurların yıkılmasıyla son bulmuştur. Asurlular'ın ardından Medler (M.Ö. 625-550) ve Persler (M.Ö.550-331) bölgede hâkimiyet kurmuştur (Özkan, 2019, s.7).

M.Ö. 333'te Doğu Seferi'ne çıkan Büyük İskender Pers kralı III. Dara (Darius) ile karşılaşır ve onu mağlup eder. Persleri mağlup eden İskender, Mısır'ı alır ve Suriye üzerinden Yukarı Mezopotamya'ya doğru devam eder. III. Dara ile Nineve ve Erbil arasında Gaugamela Ovası'nda M.Ö 331'de tekrar karşılaşan İskender tekrar Pers komutanını yenerek Yukarı Mezopotamya'nın hâkimi olmuştur (Özkan, 2019, s.8).

Savur yöresinde Hristiyanlık I. yüzyılın ortalarında Aramiler'in 38-100 yıllarında bölgeye hâkimiyet kurmaları ile yayılmış, 352'lerde Episkoposluk merkezi olmuştur. Bölgede yaşayan Hristiyan Süryaniler'in de bu dönemden kaldığı ifade edilir (Yıldız, 2011, s. 10; Doğru, 2021, s.41). Savur Eski Cami'nin kilise yapısı olduğu ve Kılıt (Dereiçi) Köyü'nde yer alan Mor Yuhanun Kilisesi, Romaniye Kilisesi (kalesi), Mor Abay Manastırı, Mor Teoduto Manastırı, Hisarkaya (Kelapozreş) Kalesi, Mor Şabay ve Mor Dimet Manastırları günümüze ulaşabilmiş Hristiyanlık dönemi yapılarındandır (Ayaz, 2007, s.38-39; Doğru, 2021, s.41).

Savur ele geçirildiği toplumlar ve krallıklar içerisinde yaşadığı en görkemli dönem Kral Şapur'un dönemidir. İlçe isminin kökeni dönem kaynaklarında Sor (Vadi), Süryani kaynaklarda ise Staor'un yeri anlamında kullanılan Stare kelimesinden geldiği ifade edilmektedir (Ayaz, 2007, s.76). Müslüman Arapların Savur'un bulunduğu coğrafyaya gelmeleri M.S. 634-644 yılları arasında Halife Ömer Dönemine denk gelmektedir. Arapların bölgeyi istila ettikleri dönemde bölge nüfusunun çoğunluğunu Hristiyanlar oluşturmaktaydı. Bu sebeple Halife Osman'ın vali olarak tayin ettiği Suriye ve Cezire'yi emrine verdikleri Muaviye'ye gönderdiği emirler, iktisadi ve idari olarak bölgenin geri kalmasına neden olmuştur (Doğru, 2021, s.42).

İlçe 990 yılında Mervanilerin, 1085'te Selçukluların, 113'te Artuklular'ın, 1490 Karakoyunluların, daha sonra Akkoyunluların hâkimiyetine girmiştir. Bu dönemde Azerbaycan'dan getirilen (KAMUK) Türk boyları yerleştirilmiştir. 1507'de Akkoyunlu Devleti Safeviler tarafından yıkılmış olup Savur Safevi'lerin hâkimiyetine geçmiş son olarak Çaldıran Savaşı ile Safevilerin mağlup edilmesi sonucu ilçe Osmanlı devleti toprakları arasında yer edinmiştir (Günçal ve Saygın, 1987; Ayaz, 2007; Doğru, 2021).

1518 tarihli kayıtlar incelendiğinde Savur'un Mardin'e bağlı olduğu fakat Savur'un kapladığı alan ile bugünkü sınırlarının aynı olmadığı belirtilmiştir. İlçe kuzeyden Dicle'ye kadar uzanmakta Diyarbakır'ın Bismil ilçesini de sınırları içerisinde bulundurmaktadır. Bu tarihlerde Savur ve Nusaybin oldukça önemli konuma sahip yerleşim yerleri arasında olup ilçenin en önemli köyü olarak Dereiçi Köyü ifade edilmektedir (Ayaz, 2007, s.157-159).

Dereiçi Köyü Mardin ili Savur ilçesine bağlı bir yerleşim yeridir. Süryanilerin yaşadığı önemli bir merkezdir. Dereiçi Köyü Tur Abdin ismi ile anılan bölgede yer almaktadır. Bu bölge Midyat merkez olarak düşünüldüğü zaman doğusunda Cizre, batısında Mardin, kuzeyde Hasankeyf, güneyde Nusaybin, kuzey doğuda Siirt ve kuzeybatısında ise Savur bulunmakta olup günümüzün Ömerli, Gercüş, İdil ilçeleri ve Dicle nehrinin sağ tarafı Tur Abdin sınırlarını oluşturmaktadır. Süryanilerin ana yerleşim alanı olan Tur Abdin ile ilgili iki farklı tanım mevcuttur. Bu tanımlardan ilki Hizmetkârlar Dağı anlamına geldiği ve Romalıların bu adı Doğu'nun eski topluluklarından aldığı görüşüne dayanmaktadır. Diğer tanım ise Süryani dilinde Tur Abdin kelimelerinin 'Köleler Dağı' veya 'Tapınanlar Dağı' anlamına geldiği ifade edilmektedir (Aras, 2005, s.55; Işık ve Güneş, 2014, s. 450; Özcoşar, 2006, s. 133).

Mardin ilinin Savur ilçesine bağlı bir köy olan Dereiçi Köyü'nün nüfusu, Süryaniler, Araplar ve Kürtlerden oluşmaktadır. Savur- Midyat yolu üzerinde bulunan

köy üç Hristiyan mezhebine (Katolik, Ortodoks ve Protestan) ait kiliseleri ve manastırları içerisinde barındırmaktadır. Kültürel zenginliği ile önemli bir konuma sahip olmasına rağmen Dereiçi Köyü'nde 1914-1915 yıllarında yaşanan olaylar, 1942 yılı Nasturi Tenkini ve Yunanistan ile yapılan nüfus mübadelesi, 1955 yılında ekonomik sebepler ve 1984 yılında yaşanan terör olayları sonucunda göçler gerçekleşmiştir (Evren, 2023, s.52). Bu göçler sonucunda günümüzde bölgede yaklaşık olarak 2000 kişilik Süryani nüfusu yaşamaya devam etmektedir. Süryanilerin yoğun olarak yaşamını sürdürdükleri köylerin çoğu günümüzde boş bulunmakta, kimi köylerde ise çok az Süryani yaşamaktadır. Bunlardan bir kısmı Midyat, bir kısmı Dargeçit ve İdil, bir kısmı Nusaybin ve bir kısmı da Mardin'de yaşamaktadır. Savur'a bağlı Dereiçi Köyü'nde 3 aile ve Ömerli ilçesinde bir aile yaşamaktadır (Işık ve Güneş, 2014, s.451).

Dereiçi önemli bir gelire sahip köylerin başında gelmektedir. Ayaz (2007, s.159),a göre, *"1518'de 71h, 8m; 1526 yılında da 131h, 115m; 1540'ta 239h, 83m vergi yükümlüsü var. 1611 yılında aynı köyde 130 cizye yükümlüsü olduğu görülür. 1850 yılında da 120 Süryani Ortodoks (Yakubi) aile; 1880'de 'Turani' konuşan 180 Süryani aile, ayrıca bir kilise ile 'Mardin Protestan misyonu'na bağlı bir okul gözükmetedir. Köy gelir olarak da, 1518'de 12.000, 1526'da 19.819, 1540'da 24.214 akçedir."* Bu ifadeler ışığında Dereiçi Köyü'nün ve dolayısıyla Savur'un oldukça stratejik bir konuma ve bereketli, hareketli bir coğrafyaya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

2.3. Savur ve Dereiçi Kültürel Miras Varlıkları

Savur ilçe merkezi ve merkeze bağlı köy-mahallelerde bulunan kültür varlıkları, Diyarbakır Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu 2487-2488 sayılı kararı doğrultusunda 2014 tarihinde envantere alınmış olup bu karar sayesinde Hisarkaya Köprüsü ve Hacı Ahmet Ağa Köprüsü'nün korunması gerektiği ifade edilmiş, Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı statüsünde koruma altına alınmıştır. İlçede bulunan toplam 354 adet Taşınmaz kültür varlığı Tablo 2'de yer almaktadır.

Savur ilçesinde bulunan ve Tablo 2'de listelenen 180 adet tescilli yapının var olmasının yanı sıra başta Savur Kalesi olmak üzere han, hamam ve birçok tarihi yapı geçmiş dönemlerde farklı medeniyetler tarafından inşa edilmiştir. Bu tarihi yapıların birçoğu günümüze gelememiş; varlığını devam ettirememiştir.

Tablo 2. Savur İlçesinde Yer Alan Taşınmaz Kültür Varlıkları

SAVUR			
ANITLAR		SİTLER	
Sivil Mimari	103	Mezarlık Alanı	17
Çamaşırhane	8	Kaya Konut	49
Değirmen	16	Kaya Mezar	60
Cami	10	Taş Ocağı	1
Çeşme	4	Kale	3
Kilise	5	Kayalık Alan Yerleşimi	6
Türbe	6	Sarnıç	13
Ziyaret	9	İşlik	8
Abbara	7	Tepe Üstü Yerleşimi	1
Han	1	Karakol	1
Kaya Han	2	Mağara	1
Mescit	2	Höyük	3
Şapel	2	Harabe	4
Manastır	3	Yamaç Yerleşimi	1
Köprü	3		
Kaya Kilise	1		
Kaya Mescit	2		
Anıtsal Mezar	2		
Toplam	186		168
Genel Toplam	354		

(Kozbe ve Güngör, 2022a)

Savur Kalesi: İlçenin kurulu olduğu dağın tepesindeki düzlüğe kurulmuştur. Mardin, Cizre, Nusaybin ve Hasankeyf keşif yolları üzerinde yer alan kale çok eski, önemli ve stratejik bir konuma sahiptir. Sasaniler ve Bizanslılar arasında yaşanan birçok mücadeleye sebebiyet vermiş olsa da kervan yollarının korunmasında oldukça fayda sağlamıştır. Ayakbastı parasının alındığı ve gelen ziyaretçilerin önce büyük bir kapıdan gözlendiği, bugün büyük kısmı harap halinde olan Roma mimarisi örneği teşkil eden kalenin gizli geçit ve yollarla Savur Çayına indiği tespit edilmiş olup kalede taştan oyma evlerin de olduğu ifade edilmiştir (Günçal ve Saygın, 1987, s.34-238; Bekin, 2017, s.9).

Kalenin yazılı herhangi bir kitabesinin bulunamamış olması ile birlikte Justiniaus zamanında (M.S 527-565) Savur'da inşa edilen bir kaleden söz edilmektedir. VI. yüzyılda Justiniaus zamanında inşa edildiği varsayılan bu yapı Bizans ve Sasanilerin yanı sıra Müslüman Araplar'dan başlayıp Eyyübiler ve onları takip eden diğer tüm devletler ile birlikte Safeviler'in de hüküm sürdüğü ifade edilmiştir (Yıldız, 2011, s.147). Birçok medeniyeti bünyesinde barındırıp ev sahipliği yapmış döneminin önemli yapıları arasında yer alan Savur Kalesi günümüzde harap bir vaziyettedir.

Görsel 2. Yıkılmış Savur Kalesi Duvarı (Kişisel Arşiv, 2022)

Görsel 3. Savur Kalesi Duvar Kalıntısı (Kişisel Arşiv)

Gazi Mahallesi Eski Cami: Mardin İli, Savur ilçesinin Gazi Mahallesi'nde yer almaktadır. Dikdörtgen alanı kapsayan caminin yapımında kesme ve moloz taşlar kullanılmış olup yığma tekniği ile yapı inşa edilmiştir. Yapıya ait dört kitabe bulunmaktadır. Bu kitabelerden ilki yazı stili bakımından 13. yüzyılı işaret etmekte dolayısıyla en erken tarihli kitabe olduğu ileri sürülmektedir. Yapıya ait ikinci kitabede H. 1155 (M. 1742) senesinde Hasan Bey tarafından yapının inşa edildiği bilgisini içermektedir. Üçüncü kitabede ise Emir Abdullah Bey tarafından H. 1258 (M. 1842) tarihinde caminin inşa edildiği yazılmaktadır. Dolayısıyla avlunun güneyinde bulunan iki adet giriş açıklığı bulunan caminin farklı tarihlerde farklı kişilerce onarım görmüş olduğu ve caminin 13.yy'da Artuklular tarafından inşa edildiği söylenebilir. Harim mekânı dikdörtgen planlı olup, harimin güneyinde üç dilimli kemer içerisinde sivri kemerli mihrap nişi yer almakta ve bu niş istiridye kabuğu şekline benzemektedir. İçten beşik ve çapraz tonozlu olan cami dıştan düz dam ile örtülüdür. Caminin kuzeyinde yer doğu-batı ve kuzey-güney yönünde uzanan 11,40m-8,0m ölçülerinde dikdörtgen plana sahip avlu

yer almaktadır. Avlunun kuzeydoğusunda ise kare kaideli, kare gövdeli, tek şerefeli, üzeri külah ile kaplı cami minaresi yer almaktadır (Kozbe ve Güngör, 2022b).

Görsel 4. Eski Cami Minaresi (Kozbe ve Güngör, 2022b)

Görsel 5. Eski Cami Mihrabı (Kozbe ve Güngör, 2022b)

Görsel 6. Eski Cami Avlusu (Kozbe ve Güngör, 2022b)

Savur Ulu Cami: Yapı, şehrin merkezinde, Gazi (Kaplan) Mahallesi'nde yer almaktadır. Caminin inşa yılı net bilinmemekle birlikte yapı üzerinde yer alan kitabelerden XIX. yüzyılın ikinci yarısında Seyyid Emir Hacı Abdullah Bey tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Yapının batısında yer alan giriş alınlığında yer alan kitabe Hacı Abdullah Bey'in Oğlu Ömer Bey tarafından M. 1912 yılında tamir ettirildiği bildirilmektedir. Kesme taş kullanılarak inşa edilen yapı dikdörtgen planlıdır. Üç gözlü son cemaat yerinden harim mekânına iki farklı kapı açıklığından geçiş sağlanmaktadır. Harimin güneyinde mihrap yer almaktadır. İki yanında sütunceler yer alan, geometrik ve bitkisel motiflerle bezeli sivri kemerli mihrabın doğusunda yine geometrik ve bitkisel motiflerle bezeli taş işlemeli vaaz kürsüsü yer almaktadır. Mihrabın batısında ise taş işlemeli minber geometrik ve bitkisel motiflerle dikkat çekmektedir. Harim mekânının güneyinde ahşap formlu ve çapraz tonozla kaplı kadın mahfili yer almaktadır. Yapının üzeri çokgen kasnaklı kubbe ile kapatılmış olup kubbeye geçiş tromplar tarafından sağlanmaktadır. Birçok farklı dönemde restore edilen caminin son durumu 2001 yılında gerçekleştirilmiş olup cami kubbesi kurşun ile kaplanmıştır. Çarşı merkezinde bulunan cami günümüzde ibadete açık ve kullanılır durumdadır (Yıldız, 2011, s. 26; Kozbe ve Güngör, 2022b, s.1). Caminin kuzeybatısında yer alan kare kaide üzerine silindirik gövdeli ve tek şerefeli olan minare Doğu ve Güneydoğu Anadolu minarelerinin genel özelliklerini taşımakla birlikte söz konusu cami minaresi ve Sürgücü Camii minareleri Osmanlı Dönemi eserleridir (SYP, 2016, s.108).

Görsel 7. Savur Ulu Cami Minber ve Mihrabı (Kişisel Arşiv, 2023)

Görsel 8. Vaiz Kürsüsü ve Mihrabı (Kişisel Arşiv, 2023)

Görsel 9. Savur Ulu Camii Minaresi (Kişisel Arşiv)

Başkavak Köyü Cami: Mardin İli, Savur ilçesine bağlı Başkavak (Ahmedi) Köyü’nde yer alan cami ilçe merkezine 3 km uzaklıktadır. Günümüzde ibadete açık olan bu yapı Seyyid emir Hacı Abdullah Bey tarafından 1282/1865 tarihinde inşa edilmiştir. Son restorasyonunu 1990 yılında gören yapı dikdörtgen planda tek sahınlı ve üç gözlü son cemaat yerine sahip olacak şekilde kesme taştan inşa edilmiştir. Yapıya sonradan dahil edilen minare kare kaideli olup silindirik gövde ile devam etmekte ve bir şerefesi bulunmaktadır (Kozbe ve Güngör, 2022b, s.3).

Görsel 10. Başkavak Köyü Cami Minaresi (Kozbe ve Güngör, 2022b)

Görsel 11. Başkavak Cami Minber ve Mihrabı (Kozbe ve Güngör, 2022b)

Dereiçi Köyü Savur ilçesine olan yakın konumu itibari ile aynı etnik grupların çeşitliliğini yansıtmaktadır. Söz konusu çeşitlilik beraberinde İnanç Turizmini etkilemektedir. Katolik, Ortodoks ve Protestan mezheplerin aynı köyde ve birbirlerine oldukça yakın mesafede bulunan köy bu durum itibari ile oldukça eşsiz bir yapıya sahiptir. Dereiçi merkezli manastırlar araziye uygun yapılar olabilmesi açısından sarp kayalıklara inşa edilmiştir. Bu manastırlar Mor Abay Manastırı, Mor Theoduto Manastırı ve Mor Dimet Manastırı olarak isimlendirilmektedir. Bahsi geçen manastırların bir kısmı yıkılmış, tamamen yıkılmış ve bir iki odası ayakta kalabilmiş bölümleri mevcut olan yapı topluluklarıdır. Savura bağlı Dereiçi Köyü'nde Mor Mete (Katolik) ve Protestan kiliseleri bulunmakta, XIX. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiş, dikdörtgen plan şemasına sahip basit yapıllı köy kiliseleridir. Köyün durumu göz önüne alındığı zaman köyde yaşayan Hristiyan kesimin büyük bir kısmının gitmiş olduğu görülmekle birlikte köyde sadece dört kişi ikamet etmektedir (SYP, 2016, s. 110-142).

Görsel 12. Dereiçi Köyü Genel Görünüm (Kişisel Arşiv, 2023)

Deyr Marabeyn (Mor Abay) Manastırı: Mardin İli, Savur ilçesine bağlı Dereiçi (Kıllıt) Köyü'nde yer almaktadır. Manastır 370 yılında inşa edilmiştir. Elde edilen iki adet Süryanice kitabede yapının 1249-1256 yılları arasında onarım geçirdiği ve bu onarımın Mardin Metropoliti Yuhanna tarafından gerçekleştirildiği bildirilmektedir. Piskoposluk merkezi olan Mor Abay Manastırı, 18. yy'da terk edilmiştir. İki katlı olarak inşa edilen manastırın yapımında kesme taş, moloz taş ve düzgün kesme taş

kullanılmıştır. Yapı atrium ve çevresinde şekillenen meânlardan oluşmaktadır. Atriuma geçişi doğusunda bulunan yuvarlak kemerli açıklık sağlamaktadır. Atriumdan naosa geçiş sağlanmaktadır. Naos bölümü dikdörtgen planlı iki nefli olup doğusunda dikdörtgen formda bema bölümü yer almaktadır. Bema bölümünün doğusunda üzeri yarım kubbe ile örtülü apsis nişi bulunmaktadır. Yapının doğu nefi tamamen yıkılmış durumdadır. Batı nefi ise diğer mekânlara geçişi sağlayan giriş açıklığı ve yuvarlak kemerli nişlere sahiptir. Yapının üst örtüsü tamamen yıkılmış olan ikinci katının ise yaşam alanı olarak kullanıldığı ileri sürülmektedir. Kilisenin batısında atrium izleri görülmektedir. Atriuma geçişi sağlayan açıklığın üzerinde Süryanice kitabe yer almaktadır. Yapıda bulunan üst örtü tamamen yıkılmış olup mevcut kalıntılardan üst örtünün içten beşik tonoz, dıştan düz dam ile kaplı olduğu düşünülmektedir. Manastır günümüzde kullanılamayacak durumdadır (Kozbe ve Güngör, 2022b, s.22).

Görsel 13. Mor Abay Manastırı Genel Görünüm (Kozbe ve Güngör, 2022b)

Mor Yuhanna Kilisesi: Savur ilçesi, Dereiçi Köyü'nde yer alan kilise yapısı, Gabriel Akyüz tarafından M.S. 370'lerde inşa edildiği ifade edilmektedir (Akyüz, 1998, s.43). Dikdörtgen bir alanı kapsayan kilise iki katlı olarak inşa edilmiş, yapının alt katı kilise olarak kullanılırken üst katı ise okul, misafirhane ve papaz evi-odası gibi amaçlara hizmet etmektedir. Bu bölümün kuzeydoğusunda altıgen kaide üzerinde yükselen altı paye ile destek verilmiş dilimli kubbe ile örtülü çan kulesi mevcuttur. Yapının giriş kapısının üzerinde bulunan kitabesinde 1955 tarihinde onarım geçirdiği belirtilmektedir. 2002 yılında sıva ile kaplı olan kilisenin duvarları daha sonra yapılan onarımlar ile sıvaları

sökülmüştür. Kilise bahçesine girildiği vakit kapının batı tarafında yüksekçe yapılmış devamlı kullanılan bir bebek mezarlığı yer almaktadır. Kilise bahçesinde çeşitli zaman ve dönemlere ait farklı taş işlemeli birçok mezar mevcuttur. Geçmiş zamanlardan beri gördüğü onarımlar sonucu olarak tonoz yüzeye boya uygulanmış, taş yüzeye sahip duvarlarda mevcut olan derzlerin üzeri harç ile kapatılmıştır. Mor Yuhanna Kilisesi, Ortodoks (Süryani Kadim/Yakubi) cemaati yapısıdır. Yapı, doğu-batı doğrultusunda uzanan iki nefli bir naos ve narteksten oluşmaktadır. Bunlar yapının naos (yapının ibadet bölümü) ve narteks (yapının girişinde bulunan dikdörtgen alan) bölümleridir. İç mekâna geçişi dikdörtgen yapıya sahip olan kapı üstlenmektedir. Yapının güney doğusunda vaftiz teknesi yer almaktadır. Kilisenin içerisinde gnizo ismi ile bilinen gizli üç adet bölüm mevcuttur (Yıldız, 2011, s. 83, 89; Kozbe ve Güngör, 2022, s.26).

6 Şubat 2023 günü gerçekleşen Maraş Depremi sonrası bahsi geçen kilise ziyaret edilmiş ve yapının depremten etkilendiği gözlemlenmiştir. Yapının ibadet bölümü olan naosun batı duvarındaki sıvalarda yer yer dökülmeler görülmüştür. Yapıda gözle görülür çatlaklar ve izler mevcuttur. Sadece yapının iç bölümünde değil; dış duvarlarında da yer yer deprem etkileri gözlemlenmiştir.

Görsel 14. Kilisenin Üst Katı (Medrese-Papaz Odası) (Kişisel Arşiv, 2023)

Görsel 15. Çan Kulesi (Kişisel Arşiv, 2023)

Görsel 16. Kilisede Bulunan İşlemeli Mezar Örneği (Kişisel Arşiv, 2023)

Görsel 17. Mezar Örneği (Kişisel Arşiv, 2023)

Görsel 18. Kilisenin Narteks Bölümü (Kişisel Arşiv, 2023)

Görsel 19. Kilisenin Naos Bölümü (Kişisel Arşiv, 2023)

Görsel 20. Kilisede Bulunan Gnizo Bölümü (Kişisel Arşiv, 2023)

Mor Mete (Süryani Katolik) Kilisesi: Mardin İli, Savur ilçesine bağlı Dereiçi Köyü’nde yer alan yapı Ortodoks (Mor Yuhanna) Kilisesi’nin güneyinde bulunmaktadır. Mor Mete (Katolik) Kilisesi’nin inşa tarihi kesin bilinmemekle birlikte XIX. yüzyılda inşa edilen diğer yapılarla benzerlik göstermesi sebebiyle inşa tarihi olarak XIX. yüzyıl ortaları önerilmektedir (Yıldız, 2011, s. 93). Yapının giriş kapısının üzerinde yer alan kitabeden anlaşıldığı üzere söz konusu yapının 1885 yılında ve aynı yılın Mayıs ayında bir onarım geçirdiği, bu onarımın Metropolit Mete Ahmar Dakno tarafından gerçekleştirildiği bildirilmektedir. Dikdörgen planlı olarak inşa edilen kilisenin yapı malzemesi olarak düzgün kesme taştan yararlanılmıştır. Kiliseye üç farklı kapıdan giriş olacak şekilde inşa edilmiş olan yapıda atrium bulunmakta ve atriuma giriş güneyde yer alan kapıdan sağlanmaktadır. Atriumun kuzey doğusunda misafirhane, papaz evi ve lavaboları kapsayan yapı toplulukları yer almaktadır. Kuzeybatıda ise yapıya ait bir kuyu olduğu görülmektedir. Yapıda nartekse yer verilmemiş olup; naos bölümünün doğusunda yer alan ve yerden yükseltilmiş bir ibadet platformu bulunmaktadır. İbadet alanı olan naos bölümünde çeşitli form ve ölçülere sahip nişler yapılmış, pencere açıklıkları bırakılmıştır. Geçirdiği onarımlardan dolayı tonoz yüzeylere boya, taş yüzeylere ise sıva uygulaması yapıldığı; kilise yapısının cephelerinde doğal etkenlerin sebep olduğu kararmalar ve yosunlaşmalar gözlemlenmiştir (Yıldız, 2011, s.93,95; Kozbe ve Güngör, 2022b, s.25).

Görsel 21. Mor Mete (Katolik) Kilisesi (Kişisel Arşiv, 2023)

Görsel 22. Giriş Kapısının Üzerindeki Kitabe (Kişisel Arşiv, 2023)

Görsel 23. Yapının Genel Görünümü (Kişisel Arşiv, 2023)

Görsel 24. Naos Bölümü Yükseltilmiş Platformu (Kişisel Arşiv, 2023)

Dereiçi Köyü Protestan Kilisesi: Mor Yuhanna Kilisesi'nin güneybatısında, Dereiçi Köyü merkezinde yer almaktadır. Protestan Kilisesi'nde yapıya ait inşa tarihini barındıran herhangi bir kaynak bulunmadığından kesin tarih bilinmemekte ve aynı köyde inşa edilmiş olan bir diğer kilise yapısı Mor Mete (Katolik) Kilisesi ile yapı malzemesi, inşa tekniği benzerliği göz önünde bulundurularak Dereiçi Köyü Protestan Kilisesi'nin XIX. yüzyılın ikinci yarısında inşa edildiği ifade edilmektedir. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen plana sahip olup; yapının kuzeydoğusunda altıgen kaide üzerinde yükselen, altı adet silindirik sütun üzerinde yuvarlak kemerlere sahip bir çan kulesi mevcuttur. Dilimli kubbeli çan kulesi düzgün kesme taştan inşa edilmiştir. Kilise ve atriumdan oluşan söz konusu yapıya girişi iki ayrı giriş açıklığı sağlamaktadır. Naos alanı dikdörtgen formda inşa edilmiş olup doğusunda dikdörtgen yapıya sahip ibadet platformu mevcuttur. Kilisede yuvarlak ve sivri kemerli pencere açıklıkları, nişer ve mazgal pencereler mevcut olup yapının duvarlarında sıva uygulamaları görülmektedir (Yıldız, 2011, s.97,99; Kozbe ve Güngör, 2022b s.27).

Dereiçi Köyü Protestan Kilisesi de 6 Şubat 2023 tarihli depremlerde hasar görmüş, yapının duvarlarında çatlaklar meydana gelmiştir.

Görsel 25. Protestan Kilisesi (Kişisel Arşiv, 2023)

Görsel 26. Protestan Kilisesi Naos Bölümü (Kişisel Arşiv, 2023)

3. ARAŞTIRMA, BULGULAR VE SONUÇLARI

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından gelişen teknolojiler ve uluslararası ilişkiler sayesinde yükselmeye devam eden turizm; dünyada bulunan en güçlü sosyal, kültürel, ekolojik ve politik güçlere sahip olduğunu gözler önüne serdi (Timothy ve Boyd, 2006). Turizm; çeşitli fırsatları, kültürel çekicilikleri, festivalleri, ekonomik çeşitliliği ve açık hava rekreasyonlarını bünyesinde barındıran geniş çaplı ekonomik bir temel olarak algılanmaktadır (Andereck, 2005, s. 1056-57). Talep odaklı bir endüstri olan turizm, insanların farklı yer ve yaşamlar görme istekleri, dünya mirasını arama, öğrenme değişik deneyimler edinme ihtiyaçlarından ilham almaktadır (Engelhardt, 2005, s.175). İnsanların geçmişleri, değerleri ve tüm yönleri ile mirası tanıyıp, deneyimleyebilmesinin en önemli basamaklarından biridir turizm. Bu bağlamda miras da turizmin en önemli kaynakları arasında yer almaktadır. Bu temelde kültürel mirasın ortaya çıkarılması, geleceğe aktarılması ve korunması gibi gerekçeler sürdürülebilir bir turizm anlayışı ile mümkün olabilmektedir (Doğan, 2022, s.89).

Turizmin küresel ölçekteki önemi baz alındığında tüm toplumlar tarafından ekonomik kalkınma için önemli bir araç olarak kabul görmektedir. Çeşitli etnik gruba sahip insanların değişik amaç ve isteklerle çıktığı seyahatlerin her biri farklı turizm çeşit ve niteliklerine sahip olmakla birlikte kültür turizmi kapsamına giren miras turizmi en eski seyahat biçimlerinden biri olup oldukça yaygın turizm türleri arasında yer edinmektedir (Timothy ve Boyd, 2006). Ulusal ve uluslararası turizm pazarının önemli bir parçasını kültürel miras öğeleri oluşturmaktadır. Turizme kaynaklık eden her bir unsurun korunması aracılığıyla söz konusu kaynakların sürdürülebilirliği sağlanabilmektedir (Duman, 2020, s.24).

Sürdürülebilir turizm; turizm kaynaklarının tüketilmeden, kirlenip, zarar görmeden gelecek nesil ve turistlerin de kullanabileceği, deneyimleyebileceği şekilde devamlılığının sağlanabilmesi amacı ile ziyaretçilerine kaliteli zaman yaşatan ekonomik bir gelişme modeli olarak ifade edilebilir (Bahtiyar-Karadeniz, 2014, s.84). Sürdürülebilir turizm içerisinde birçok boyut bulundurmakla birlikte (Alkan, 2015, s.6695), söz konusu turizm modelinin uygulanabilmesi turist ziyaretlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerinin de araştırmalarda dikkate alınması gerekmektedir. Ev sahibi toplumların da bu duruma olan tepkileri, fikir ve görüşlerinin önemi göz ardı edilmemelidir. Böylelikle doğabilecek çevresel, sosyal veya kültürel herhangi bir problem minimize edilmiş olur (Brunt ve Courtney, 1999, s.494; Williams, Lawson, 2001, s.270). Ancak turizm bir

istihdam yaratma kaynağı veya ekonomik büyüme adımlarından biri olarak görülüyorsa, zaman içerisinde ev sahibi toplulukların turizm ve turistlere karşı algı ve tutumlarında değişimler söz konusu olabilmekle beraber bu tutum ve algıların takibinin sık sık yapılması gerekmektedir (Ribeiro vd., 2012, s.284-285).

Günümüzde turizm sayesinde birçok Avrupa ülkelerinde oldukça yüksek gelir elde edilebilmektedir. Turizmin bu ülkelerdeki gelişim seyrine bakıldığında zaman doğal, tarihi ve kültürel çevre ile birlikte yerel halkın turistlere karşı sergilediği tutum da oldukça önemli bir yere sahiptir. Türkiye doğal, kültürel ve tarihi turizm açısından gelişmiş olan Avrupa ülkelerden çok daha fazla kaynağa sahip iken yerel halkın bu anlamda desteğini sağlayamadığı için turizmden elde edebileceği gelirden çok daha az gelir elde edebilmektedir. Yerel halkın turizme katkıda bulunmasını sağlayabilmek adına yerel halkın turizmin gelişmesine karşı tutumlarının ve bu tutumları tetikleyen faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir (Cengiz ve Kırkbir, 2007, s.20).

Sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıktığı günden bu yana turizm araştırmacıları tarafından yerel halkın turizme desteğinin çoğunlukla ekonomik (Perdue vd., 1990, s.7), sosyal (Fesenmaier, 1996, s.12), kültürel (Murphy, 1985, s.65) ve çevresel (Liu vd., 1987, s.18) boyutların etrafında şekillendiği ifade edilmiştir. Turizm araştırmacıları turizm sonucu oluşan etkilerin bütününe “algılanan toplam turizm etkisi” ifadesi kullanmışlardır. Toplam turizm etkisi ise turizme olan desteği şekillendirir. Sosyal değişim teorisine göre yerel halk turizm sonucu istenmeyen ve kabullenilmeyecek maliyetlerin olmayacağına inandıkları takdirde turistlerle mübadelede bulunacaklardır. Farklı bir ifade ile ele alınacak olursa; yerel halkın turizmin farklı etki alanlarındaki sonuçlarının olumlu yönlerinin olumsuz taraflarından daha fazla olacağı düşüncesine sahip olurlarsa turizm gelişim sürecine dahil olacak ve turizme katkı sağlamak isteyeceklerdir (Bahtiyar-Karadeniz, 2014, s.84).

Dünyada mevcut olan farklı özelliklere sahip korunan alanlar, turistlerin ilgilerini devamlı olarak çekmektedir. Kültürel turizm kapsamında ziyaret edilen bu yerler, bünyesinde barındırdıkları doğal ve kültürel özelliklerinden dolayı yılın hemen her mevsiminde yerli ve yabancı turistlerin akımına uğramaktadır. Söz konusu potansiyele sahip bölgelerde yaşayan yerel halkın gelir kaynakları yetersiz olup yapılan araştırmalar neticesinde yerel halkların bölgeyi terk edip büyük kentlere göç ettikleri ortaya çıkarılmıştır. Kırsal bölgelerde ikamet eden halkın gelir seviyesinin yükselmesi bu alanların bozulmayacak şekilde turizme açılması ile sağlanmış olacaktır (Türkmen ve Dönmez, 2015, s.191).

Mardin İli, Savur ilçesi ve ilçeye bağlı Dereiçi Köyü'ne dair yapılan bu çalışmada ilk amaç, doğup büyüdüğümüz toprakları kendi kaderlerine terk etmeyip akademide çalışmalara konu olmalarını sağlamaktır. Savur ve Dereiçi Köyü üzerine yapılmış olan bu çalışmada bir başka amaç ise bölgede bulunan Hristiyanlık dinine ait Katolik, Ortodoks ve Protestan kiliselerinin aynı köyde bulunması ve yaşayan tarih niteliği taşıyan bu bölgenin turizme kazandırılması gerektiği düşüncesidir. Söz konusu bölgenin kültürel açıdan oldukça donanımlı olduğu, kültür varlıklarının çokluğundan anlaşılmaktadır. Kaya mezar, çeşme, han, konak, cami gibi birçok örnekten oluşan zengin bir kültürel mirasın mevcut olduğu bir bölgede yer alan ve araştırmamıza kaynaklık eden Dereiçi Köyü'nün bir Süryani köyü olması, geçmişte yaşanan olaylar sonucu Süryanilerin köyü terk etmiş olmaları ve günümüzde sadece 4 kişinin yaşadığı bu köyün de bir parçası olduğu Savur'un turizme açılmasında yerel halkın görüşlerinin neler olduğu araştırmamızca ölçülmüştür.

3.1. Araştırmanın Önemi

Alan yazın incelendiğinde, araştırmanın yapıldığı mahalle olan Dereiçi'ne ait sınırlamaları bulunan yeterli sayıda kaynağa ulaşılamamıştır. Bunun sonucunda araştırma için yapılacak olan sınırlama Savur ilçesi üzerine yapılan araştırmalar olarak genişletilmiştir. Bu sınırlama çerçevesi içerisinde İrfan Yıldız tarafından yazılan Savur'daki Mimari Eserler (2003) başlıklı yüksek lisans tezi ilk incelenen eserlerden biridir. Bu eserde Savur ilçesinin mimari eserleri Sanat Tarihi disiplini ile yazılmış olup araştırmada kaderine terk edilen, yıkılan mimari eserleri tespit edilip sayılarını, nitelik ve kullanım amaçlarını belirlemenin yanı sıra söz konusu ilçedeki eserlerin bölgesel ve ulusal anlamda değerlendirilmesinin yapılması ve alanyazına kazandırılması amaçlanmıştır.

Meral F. Halifeoğlu ve Neslihan Dalkılıç (2006a) tarafından yazılan "Mardin-Savur Geleneksel Kent Dokusu" isimli makale kapsamında, Savur ilçesi hakkında genel bilgiler sunulmuş ardından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde var olan yerleşim birimlerine (ev) yüzeysel bir bakış ile değerlendirilme yapılmıştır. Daha sonra makalenin asıl amacı olan savur ele alınmış olup, söz konusu ilçedeki evlerin geleneksel mimari yapısı, konumu, yerleşim düzeni, ev ve konutların mimari plan tipleri, cephe elemanları gibi özellikleri irdelenmiştir. Bu çalışmada kent dokusu ile birlikte evlerin yapılarını incelemek, karşılaştırmak ve bilgi vermek amaçlanmıştır.

Meral F. Halifeoğlu tarafından yazılan “Savur Geleneksel Kent Dokusu İle Sosyal Yapı İlişkisi Üzerine Bir İnceleme” isimli 2006 tarihli bir diğer makalede ise Savur’un kent dokusu ile sosyal yapı ilişkisi ele alınmıştır. Söz konusu eserde, Savur’un konumu, ekonomik durumu, sosyal yapı ve ilişkileri, konuşulan dil ve yaşamını sürdüren nüfus göz önünde bulundurularak kentin yıllara meydan okuyan tarihi yapı ve sokakları, yerleşim özelliği toplumsal ve kültürel sürekliliğin kentsel korumadaki önemi ele alınmıştır. Son olarak Savur’da devam eden geleneksel yaşam tarzının korunması ve sürdürülebilirliği için tavsiyelerde bulunulmuştur.

Eski kent dokularının korunması onlara özgünlük kazandıran niteliklerinin ön plana çıkartılırken bu unsurların korunarak gelecek nesillere aktarılması gerekliliği ve bu gereklilik doğrultusunda Savur ilçesi için hazırlanacak olan herhangi bir planlama çalışmasına da ışık tutarak kentsel mekânın detaylarının ortaya konulduğu, yıkılmaya, yok olmaya, tahrip edilmeye yüz tutmuş önemli dokuların özgünlüğüne zarar verilmeden yaşatılmasının amaçlandığı bir diğer yüksek lisans tezi de A.S. Karaduman (2010) tarafından kaleme alınmıştır. ‘Bir Kentsel Mekân Çözümlemesi-Savur (Mardin) Örneği’ konulu çalışmada, kentin planlama aşamasına yol gösterebilecek fiziksel olguların analiz edilmesi, yerleşim olgusunun kente kimlik kazandıran niteliklerin sürdürülebilirliğine yönelik değerlendirmeler yapılmış olup koruma konusunda öneriler, tavsiyeler vermek amaçlanmıştır.

M.F. Pullu tarafından yazılan “Savur’daki Mezar Taşları” (2010) başlıklı yüksek lisans tezinde, mezar taşlarının kültürümüzü yansıttığı, korunması, yarınlara aktarılması gerekliliği ve mezar taşlarının taşıdığı önemi Savur ilçesinde yer alan mezar taşları incelenerek dile getirilmiştir. Savur ilçesinin tarih alanında hiçbir akademik çalışma yapılmamış olması nedeniyle tarih alanında bilgi birikimine katkı sağlamak amacıyla söz konusu ilçenin sosyal ve ekonomik durumunu tespit etmek için şehir tarihi hakkında önemli bilgiler içeren 233 Numaralı Şer’iyye sicilinin verileri ışığında E. Özkan tarafından yazılmış olan ‘Savur’da Sosyal ve Ekonomik Hayat (233 Numaralı Şer’iyye Siciline Göre)’ (2019), konulu yüksek lisans tezi de incelenmiştir. Savur’da devam etmekte olan yaşam tarzı, aile hayatı, eşyalar, geçim kaynakları, tarım ürünleri gibi başlıklar altında kentteki yaşam irdelenmiş, bu başlıklar baz alınarak kentteki yaşamın çözülmesi amaçlanmıştır.

Mardin Artuklu Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nden Dr. Öğr. Üyesi Murat Çağlayan’ın başkanlığında 2016-2021 yıllarını kapsayacak şekilde planlanmış olan Savur Yönetim Planı (SYP) başlıklı bir çalışma bulunmaktadır. Söz konusu çalışmada, Savur

Fen İşleri Müdürü Gürkan Demir, Dicle Üniversitesi Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi Meral Halifeoğlu, Mardin Arkeoloji Müzesi Müdürü Arkeolog Nihat Erdoğan, İTÜ Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi Yüksel Demir ve İTÜ Mimarlık Bölümü Restorasyon Programı Öğretim Üyesi Yıldız Salman görev almış ve bahsi geçen çalışmaya emek vermişlerdir. Savur Yönetim Planı isimli çalışma, GAP destekli olup Savur kentsel sitin alan yönetimini amaçlarken tarihi yapıları, bölgenin istihdam oranlarını, işgücü kaynaklarını, arkeolojik çalışmaları, kültürel-çevresel ve fiziki özellikleri, sosyo-ekonomik yapıyı, nüfusu, alanla ilgili yapılan çalışmaları, somut ve somut olmayan kültürel değerler gibi birçok konuya değinen çalışma oldukça çeşitli ve geniş bilgileri bünyesinde barındırmaktadır (SYP, 2016).

Batman Üniversitesi'nden Prof.Dr. Gülriz Kozbe ve Öğr. Gör. Akarcan Güngör (2022) tarafından yapılan dört ciltlik 'Mardin İli Kültür Envanteri' isimli çalışma, bir envanter kataloğu niteliğindedir. Mardin İli ve 10 ilçesinde, merkez yerleşimlerde ve kırsalda yer alan tüm kültür varlıklarını Sanat Tarihi ve Arkeoloji disiplinleri çerçevesinde ele alan bu çalışma, kapsamı açısından tek örnektir. Çalışma, ilçelere bağlı tüm köy ve mahallelerde yer alan anıt, sit ve yapı topluluklarını ele almış; her bir kültür varlığının yapım tarihi, işlevi, donanımı ve günümüzdeki durumu hakkında görseller eşliğinde bilgi vermektedir. Mardin İli'nde yapılacak olan ilgili çalışmalara bir kaynak oluşturabilecek nitelikte bir yayındır.

Son olarak yakın tarihte yayınlanmış olan bir diğer eser ise Muhittin Evren (2023) tarafından yazılmış olan 'Yok Olmaya Yüz Tutmuş Bir Kültür Mekânı: Dereiçi (Kıllıt) Köyü Örneği' isimli çalışmadır. Bu çalışma da, hem güncel olması; hem de Dereiçi Köyü özelinde çalışılmış olması nedeniyle önem arz etmektedir. Çalışma kendi içerisinde Süryani halkının göç nedenlerini ifade ederken Dereiçi Köyü'nün öneminden de bahsetmektedir.

"Kültürel Miras Varlıklarının Turizme Açılmasına İlişkin Yerel Halkın Bakışı: Savur- Dereiçi Örneği" başlıklı bu tez çalışmasının önemi tam olarak yukarıda bahsi geçen alan yazın araştırmasının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Anlaşıldığı üzere turizme ilişkin Kültürel Miras ve Turizm disiplini ile araştırma sahası olan Dereiçi Köyü'nde herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın alan yazında mevcut olan boşluğu doldurması ve yerel halkın söz konusu bölgenin turizme açılması durumunda sergileyeceği tutum ve davranışlar, bu çalışma ile belirlenmiş olacaktır. Alan yazında tespit edilen boşluğun doldurulması beraberinde bölge tarihini, kültürünü ve kültürel miraslarını korumayı amaçlayan bilinçli bir topluluk getirmesi ve araştırma sahası olan

Savur ve Dereiçi Köyü kendi kaderlerine terk edilmeden sürekliliği sağlanarak uzun yıllar gelecek nesil ve turistlere ev sahipliği yapabilecektir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Nicel araştırma tekniklerinden biri olan yüz yüze anket tekniğinin uygulandığı tez çalışmasında anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik bilgiler (cinsiyet, yaş, doğum yeri, medeni hal, eğitim durumu, iş ve gelir durumu) yer alırken ikinci bölümde ise Türkmen ve Dönmez' in 2015 yılında Korunan Alanların Turizme Açılmasına İlişkin Yerel Halkın Görüşleri (Yenice Örneği) isimli çalışmalarından yararlanılarak 33 ifadeli bir ölçek hazırlanmıştır. Bu ölçekte her ifade 5'li Likert tipinde çoktan seçmeli 1-Hiç Katılmıyorum'dan başlayıp 5-Tamamen Katılıyorum'a doğru olacak şekilde tasarlanmıştır. Bahsi geçen araştırmadan uyarlanan ölçeğin geçerlilik ve güvenirliliği Türkmen ve Dönmez (2015) tarafından yapıldığı için sorular yeniden geçerlilik ve güvenirlik testlerine tabii tutulmamıştır. Anket formunda yer alan sorular turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel fonksiyonlarını yansıtacak şekilde oluşturulmuştur. Hazırlanan anket formu pilot çalışmaya tabi tutulmuş olup herhangi bir sorunla karşı karşıya kalınmamıştır. Hazırlanan anket formu yüz yüze olarak Ocak 2022-Mayıs 2023 tarihleri arasında uygulanmıştır. Yerel halk tarafından doldurulan toplam 400 anketten 23 tanesi genel kriterleri karşılamadığından analiz dışı bırakılarak 377 adeti analizlere dahil edilmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen 377 adet veri SPSS programı kullanılarak istatistiksel yöntemler ile analizler yapılmıştır.

3. 3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Savur ilçesine bağlı bir mahalle olan Dereiçi konulu çalışmada, yerel halkın turizme ve turizmin getireceği durumlara karşı sergileyeceği tutumların neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda yerel halkın sahip olduğu demografik özellikleri ile turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Söz konusu farklılıkları belirleyebilmek adına araştırma sahası olan Savur, araştırmanın evrenini oluştururken evren büyüklüğü ilçe nüfusu olan 7.170 kişi (Mardin Valiliği, 2023) olarak belirlenmiştir. Araştırma sahasının genişliği ve örneklem büyüklüğü dikkate alınarak; örneklem büyüklüğü hesaplaması yapıldığı zaman ulaşılan sayı 365 olarak ortaya çıkmaktadır. Alan yazın incelendiğinde evrenin 10 bin olduğu durumda örneklem büyüklüğünün 370 olması gerektiği ifade edilmektedir

(Neuman, 2011). Dolayısıyla bu çalışma için elde edilen 377 sayısı evrenin temsiliyeti açısından uygundur.

Çalışma yürütülürken nicel araştırma deseni seçilmiştir. Objektif bir yaklaşım ile gözlem ve ölçümlerin tekrarlanabildiği (sayısal) “Quantitative” araştırmalara niceliksel araştırma denir (Brandimarte, 2012). Nicel araştırma yönteminde olay ve olgular nesnelleştirerek ölçülebilir, gözlemlenebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir olan çalışmalardır (Usta, 2012, s.148). Nicel araştırma, değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyerek kesin sınırlarıyla saptanabilir hale getiren, nesnel kuramları test etme yaklaşımı olarak ifade edilmektedir (Bütün, 2017, s.4; Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.52). Söz konusu değişkenler ölçme araçları ile sırayla ölçümlenebilmesi sayesinde sayısal veriler elde edilir. Elde edilen sayısallaştırılmış veriler istatistiksel işlemler aracılığıyla analiz edilmektedir (Bütün, 2017, s.4).

Veri toplama aracı olarak kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolayda örnekleme yöntemi tesadüfi olmayan örnekleme yöntemidir (Haşiloğlu vd, 2015, 20). Bu yöntem ile en kısa sürede en fazla kişiye ulaşılması amaçlanmaktadır. Söz konusu örnekleme yönteminde veriler; ana kütle olan evren içerisinde en kolay, hızlı ve ekonomik şekilde (Zikmund, 1997, 428; Malhotra, 2004, 321; Aaker vd., 2007, 394) toplanmaktadır. Zaman ve maliyet gibi unsurlar dikkate alındığı vakit söz konusu unsurların doğru kullanımı amaçlanmış olup bu örneklem yöntemi seçilmiştir (Koç-Başaran, 2017, s.484).

3.4. Araştırma Modeline Ait Hipotezler ve Sonuçları

Araştırma için yapılan anket çalışmasında yer alan değişkenler ve sonuçlarına ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3. Araştırma Modeline Ait Hipotezler ve Sonuçları

Hipotez	Sonuç
H1: Cinsiyet değişkeni yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.	Desteklenmemiştir.

H2: Yaş değişkeni yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.	Desteklenmemiştir.
H3: Doğum yeri değişkeni yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı etkiye sahiptir.	Desteklenmemiştir.
H4: Medeni durum değişkeni yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.	Desteklenmemiştir.
H5: Eğitim durumu değişkeni yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.	Desteklenmemiştir.
H6: İş değişkeni yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.	Desteklenmemiştir.
H7: Gelir değişkeni yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.	Desteklenmemiştir.

3.5.Bulgular

Araştırmaya veri sağlayan katılımcıların sosyo demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Demografik Bulgular

<u>Değişken</u>	<u>Grup</u>	<u>N</u>	<u>Yüzde (%)</u>
Cinsiyetiniz	Kadın	212	%56,2
	Erkek	157	%41,6
	Kayıp Veri	8	%2,1
Yaşınız	18-24	168	%44,6
	25-34	123	%32,6
	35-44	45	%11,9

	45-54	14	%3,7
	55 ve Üzeri	4	%1,1
	Kayıp Veri	23	%6,1
Doğum Yeriniz	Savur	149	%39,5
	Dereiçi	14	%3,7
	Diğer	210	%55,7
	Kayıp Veri	4	%1,1
Medeni Durumunuz	Evli	115	%30,5
	Bekar	243	%64,5
	Kayıp Veri	19	%5,0
Eğitim Durumunuz	İlköğretim	51	%13,5
	Ortaöğretim (Lise)	234	%62,1
	Ön Lisans	56	%14,9
	Lisans	29	%7,7
	Lisansüstü	2	%0,5
	Kayıp Veri	5	%1,3
İşiniz	Kamu	23	%6,1
	Özel	237	%62,9
	Kendi İşinin Sahibi	20	%5,3
	Öğrenci	42	%11,1
	Emekli	1	%0,3
	Çalışmıyor	32	%8,5
	Kayıp Veri	22	%5,8
Gelir Durumunuz	4000 TL ve Altı	89	%23,6
	4001-5000	66	%17,5
	5001 ve Üzeri	201	%53,3
	Kayıp Veri	21	%5,6

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine bakıldığı zaman cinsiyet oranlarının dağılımları incelendiğinde %56,2 kadın ve %41,6 erkek katılımcılardan oluşmuş olup %2,1 oranında cinsiyetini belirtmek istemeyen katılımcıların olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşa göre dağılımları incelendiğinde %44,6'sının 18-24 yaş aralığında, %32,6'sının 25-34 yaş aralığında, %11,9'unun 35-44 yaş aralığında, %3,7'sinin 45-54 yaş aralığında, %1,1'inin 55 yaş ve üzeri olduğu geri kalan %6,1'inin yaş aralığını belirtmek istemediği görülmektedir. Katılımcıların doğum yerine göre dağılımları incelendiğinde %39,5'inin Savur, %3,7'sinin Dereiçi, %55,7'sinin diğer ve %1,1'inin de doğum yerini belirtmek istemediği tespit edilmiştir. Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları incelendiğinde %30,5 evli, %64,5 bekar ve %5,0 oranında medeni durumunu belirtmek istemeyen katılımcı olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin oranlar incelendiğinde %13,5'inin ilköğretim mezunu olduğu, %62,1'inin ortaöğretim(lise) mezunu olduğu, %14,9'unun ön lisans mezunu olduğu, %0,5'inin lisansüstü ve %1,3'ünün eğitim durumunu belirtmek istemediği ile karşılaşılmıştır. Katılımcıların işlerine ilişkin dağılımlar incelendiği zaman %6,1'inin kamu çalışanı, %62,9'unun özel sektörde yer aldığı, %5,3'ünün kendi işinin sahibi olduğu, %11,1'inin öğrenci, %0,3'ünün emekli, %8,5'inin çalışmıyor olduğu ve %5,8'inin kayıp veri olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların gelir durumuna ilişkin dağılımları göz önüne alındığı zaman %23,6'sının 4000 ve altı, %17,5'inin 4001-5000, %53,3'ünün 5001 ve üzeri gelire sahip olduğu saptanırken katılımcıların %5,6'lık kesimi gelir seviyelerini belirtmemişlerdir.

Tablo 5. Ölçeğe İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler Tablosu

Ölçek	İfadeler	N	Ort.	SS.
Ekonomik	1-Konukların daha fazla harcama yapmasını sağlayacaktır.	377	3,4615	1,39880
	2-Daha fazla yatırım yapılmasını sağlayacaktır.	377	3,5411	1,35820
	3-Devlet teşviklerinin artmasını sağlayacaktır.	377	3,6074	1,31268
	4-Mal ve hizmetlerin fiyatlarını arttıracaktır.	377	3,6021	1,35104
	5-İstihdam olanaklarını arttıracaktır.	377	3,6207	1,31355

	6-Ekonomik anlamda olumlu katkılar sağlanacaktır.	377	3,7533	1,28417
	7- iş kollarını cazip hale getirecektir.	377	3,5358	1,37586
Sosyo- Kültürel	8-Yaşayanların turistlerle faydalı etkileşimler geliştirmesini sağlayacaktır.	377	3,7347	1,23929
	9-Yaşayanların turistlerin bulunduğu bölgeleri ziyaret etmekten zevk almalarını sağlayacaktır.	377	3,8037	1,16404
	10- Turistlerin kültürleri hakkında yerel halkın yeni bilgiler öğrenmesini sağlayacaktır.	377	3,8117	1,22651
	11-Kültür alışverişini teşvik edecektir.	377	3,8011	1,18061
	12- Yaşayanların turistlerle arkadaşlık geliştirmesini sağlayacaktır.	377	3,7772	1,19539
	13-İnsanlar arasındaki karşılıklı anlayışı iyi yönde geliştirecektir.	377	3,7056	1,21638
	14-Yerel kültür hakkındaki farkındalığı geliştirecektir.	377	3,7931	1,23109
	15-Kamu hizmetlerinin iyileşmesini sağlayacaktır.	377	3,6552	1,28945
	16-Ülkemizin imajında, uluslararası düzeyde olumlu bir değişime neden olacaktır.	377	3,6870	1,22807
	17- Gelenek ve görenekleri koruyup geliştirecektir.	377	3,5862	1,31627
	18- Geleneksel ürünleri canlandıracaktır.	377	3,7825	1,25707
	19- Yaşayanların yabancı dil öğrenmesine katkıda bulunacaktır.	377	3,5729	1,30897
	20- Yaşayanların eğitim seviyesinin yükselmesine katkıda bulunacaktır.	377	3,5040	1,32312
	21- Tarihi yapıların yenilenmesi için fırsat sağlanacaktır.	377	3,7082	1,27570

Çevresel	22- Otel ve diğer turistik tesis inşaatları sebebiyle bölgeyi tahrip edecektir.	377	3,2706	1,48790
	23- Doğal kaynakların korunması için fırsat sağlayacaktır.	377	3,7719	1,20767
	24- Karayolu ağının iyileşmesine vesile olacaktır.	377	3,7798	1,19699
	25- Kamu hizmetlerini kaliteli hale getirecektir.	377	3,8090	1,22935
	26- Ulaşım hizmetlerini geliştirecektir.	377	3,6950	1,30865
	27- Kalabalıklaşmaya neden olacaktır.	377	3,6950	1,30865
	28- Alt yapının iyileşmesini sağlayacaktır.	377	3,7162	1,24053
	29- Çevre bilincinin artmasında önemli rol oynayacaktır.	377	3,7268	1,22785
	30- Çevre korumasına yönelik yasal düzenlemelerin yapılmasını sağlayacaktır.	377	3,6790	1,27805
	31- Manzaranın bozulmasına neden olacaktır.	377	3,0743	1,58275
	32- Gürültü kirliliğine neden olacaktır.	377	3,1804	1,54690
	33- Düzensiz kentleşmeye neden olacaktır.	377	3,1008	1,62606

Tanımlayıcı istatistikler tablosu incelendiği zaman: Ekonomik faktör ölçeğinde aritmetik ortalaması en yüksek olan değer 3,7533 ‘Ekonomik anlamda olumlu katkılar sağlanacaktır’ ifadesi iken, en yüksek standart sapma değerine ‘Konukların daha fazla harcama yapmasını sağlayacaktır’ ifadesi sahiptir. Sosyo-kültürel faktör ölçeğinde aritmetik ortalaması en yüksek olan 3,8117 değere sahip ‘Turistlerin kültürleri hakkında yerel halkın yeni bilgiler öğrenmesini sağlayacaktır’ ifadesi iken en yüksek standart sapma değerine ‘Yaşayanların eğitim seviyesinin yükselmesine katkıda bulunacaktır’ ifadesi sahiptir. Çevresel faktör ölçeğinde aritmetik ortalaması en yüksek olan değer 3,8090 puan ile ‘Kamu hizmetlerini kaliteli hale getirecektir’ ifadesi iken, en yüksek standart sapmaya ‘Düzensiz kentleşmeye neden olacaktır’ ifadesi sahiptir.

3.5.1. Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmaya veri sağlayan ölçeğin geçerlik ve güvenirliği incelendiği zaman Cronbach's Alpha değeri ,965 olarak tespit edilmiştir. Geçerlilik değerlerine bakıldığı zaman 0-0.40 güvenilir değil ve yeniden düzenlenmelidir, 0.40-0.60 düşük güvenirlikte 0.60-0.80 ise oldukça güvenilir, 0.80-1.00 ise ölçek çok yüksek güvenirlik düzeyine sahiptir (Yıldız ve Uzunsakal, 2018; Akyüz, 2018). Geçerlilik değerleri göz önünde bulundurularak araştırmaya veri sağlayan ölçeğin Cronbach Alpha değerinin ,965 olması ile birlikte ölçeğe ilişkin geçerlik ve güvenirliğin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Çalışmaya ilişkin geçerlik ve güvenirlik verileri Tablo 6'da bulunmaktadır.

Tablo 6. Ölçeğe İlişkin Geçerlik Güvenirlik Analizi

Cronbach Alpha	Standardizasyon Değer	Edilmiş	Öge Sayısı
,965	,967		33

Ölçeğe ilişkin geçerlik ve güvenirlik analizleri yapıp ölçeğin güvenirlik seviyesi tespit edildikten sonra ölçeğin her bir boyutuna ilişkin geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Bahsi geçen analizler Tablo 7'te görülmektedir.

Tablo 7. Boyutlara İlişkin Geçerlik ve Güvenirlik

Ölçek	N	Ortalama	SS	Çarpıklık	Basıklık	Cronbach Alpha
Ekonomik Boyut	377	3,6032	1,13197	,090	2,662	,907
Sosyo-Kültürel Boyut	377	3,7178	,98263	-,596	,097	,951
Çevresel Boyut	377	3,5343	,96211	-,419	-,318	,909

p<0,05

Ekonomik boyuta ilişkin Cronbach Alpha değeri ,907 olup sosyo-kültürel boyuta ilişkin değer ,951 ve son boyut olan çevresel boyuta ilişkin Cronbach Alpha değeri ,909 olarak tespit edilmiştir. Bu durum ölçeğin geçerlik ve güvenirliği olarak değerlendirildiğinde ölçeğin her bir boyutuna ilişkin yüksek güvenirliğin sağlanmış olduğu görülmektedir.

3.5.2. T Testi ve One-Way Anova Analizi Sonuçları

Bağımsız örneklem t Testi iki değişkenli gruba ait olan cinsiyet ve medeni hal demografik değişkenlerinin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel boyutlardaki karşılıkları hesaplanmıştır. Ölçekte dikkat edilmesi gereken $p < 0,05$ değeri baz alınarak çıkarımlarda bulunulmuştur. Bahsi geçen değişkenler ve boyutlara ilişkin değerlendirmeler, Tablo 7 ve 8’de ifade edilmektedir.

Tablo 8. Cinsiyet Değişkeni T-Testi

Boyut	Grup	N	Ort.	SS	F	t	p
Ekonomik	Kadın	212	3,5228	1,17924	1,538	-1,648	,100
	Erkek	157	3,7179	1,04590		-1,678	,094
Sosyo-Kültürel	Kadın	212	3,6200	1,01604	2,514	-2,414	,016
	Erkek	157	3,8686	,92488		-2,448	,015
Çevresel	Kadın	212	3,4616	,95948	,040	-2,079	,038
	Erkek	157	3,6708	,95036		-2,082	,038

$p < 0,05$

Tablo 8’de cinsiyet değişkeni için Bağımsız Örneklem T-Test Analiz sonuçları verilmiştir. Cinsiyet değişkeni gruplarına göre Ekonomik Boyut ile istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p = ,100 > 0,05$). Ekonomik boyutta kadın cinsiyeti puan ortalaması ($3,5228 \pm 1,17924$) iken erkek cinsiyeti puan ortalaması ($3,7179 \pm 1,04590$) olup erkek puan ortalaması ekonomik boyutta kadın puan ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Cinsiyet değişkeni grupları ile Sosyo-Kültürel boyut arasındaki değer istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir ($p=,016>0,05$). Sosyo-Kültürel boyutta kadın cinsiyet puan ortalaması ($3,6200\pm1,01604$) iken erkek cinsiyet puan ortalaması ($3,8686\pm,92488$) değerlerine sahip olup erkek puan ortalaması Sosyo-Kültürel boyutta kadın puan ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Cinsiyet değişkeni grupları ile Çevresel boyut arasındaki değer istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p=,038>0,05$). Çevresel boyutta kadın puan ortalaması ($3,4616\pm,95948$) iken erkek puan ortalaması ($3,6708\pm,95036$) olup, çevresel boyutta erkek puan ortalaması kadın puan ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Cinsiyet değişkeninin katılımcıların Dereiçi Köyü'nün turizme açılması bakımından algılamalarında herhangi bir etkisi bulunamamış olup herhangi bir boyutta istatistiki olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H1 desteklenmemiştir.

Tablo 9. Medeni Durum Değişkeni T-Testi

Boyut	Grup	N	Ort	SS	F	t	p
Ekonomik	Evli	115	3,7975	1,04001	,689	2,168	,031
	Bekar	243	3,5219	1,15981		2,254	,025
Sosyo-Kültürel	Evli	115	3,7962	1,00447	2,032	,886	,376
	Bekar	243	3,6991	,95055		,869	,386
Çevresel	Evli	115	3,5161	1,00801	1,747	-,396	,693
	Bekar	243	3,5590	,93356		-,385	,701

$p<0,05$

Tablo 9'da verilen Bağımsız Örneklem T-Testi analiz sonuçları verilmiştir. Medeni durum değişkeni gruplarına göre Ekonomik Boyut ile istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p=,031>0,05$). Medeni durum değişkeni Ekonomik boyutta ele alındığı zaman evlilerin puan ortalaması ($3,7975\pm1,04001$) iken bekarların puan ortalaması ($3,5219\pm1,15981$) olup evlilerin puan ortalaması bekarların puan ortalamasından Ekonomik boyutta anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Medeni durum değişkeni gruplarına göre Sosyo-Kültürel boyut ile istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($p=,376>0,05$). Medeni durum değişkeninde Sosyo-

Kültürel boyutta evlilerin puan ortalaması ($3,7962 \pm 1,00447$), bekarların puan ortalaması ($3,6991 \pm 1,95055$) olup evlilerin puan ortalaması Sosyo-Kültürel boyutta bekarların puan ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Medeni durum değişkeni Çevresel boyutta ele alındığı zaman istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p = ,693 > 0,05$). Medeni durum değişkeni Çevresel boyutta evlilerin puan ortalaması ($3,5161 \pm 1,00801$) olup bekarların puan ortalaması ise ($3,5590 \pm 1,93356$) olarak görülmektedir. Bu durumda bekarların puan ortalamasının evlilerin puan ortalamasından Çevresel boyutta anlamlı bir şekilde farklı ve büyük olduğu tespit edilmiştir. Medeni durum değişkeninin katılımcıların Dereiçi köyünün turizme açılması bakımından algılamalarında herhangi bir etkisi bulunamamış olup herhangi bir boyutta istatistiki olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

H2 desteklenmemiştir.

Tablo 10. Yaş Değişkeni One-Way Anova Analizi

Boyut	Grup	N	Ort.	SS	F	p
Ekonomik	18-24	168	3,5418	1,21295	,425	,791
	25-34	123	3,6140	1,04490		
	35-44	45	3,6222	1,14414		
	45-54	14	3,8776	1,07030		
	55 ve üzeri	4	3,9643	1,12107		
	Toplam	354	3,5952	1,13828		
Sosyo-Kültürel	18-24	168	3,7574	,97362	,234	,919
	25-34	123	3,7154	,94911		
	35-44	45	3,6524	1,03640		
	45-54	14	3,6629	1,19530		
	55 ve üzeri	4	4,0536	1,00064		
		354	3,7291	,97844		

	18-24	168	3,5522	,98924	,093	,985
Çevresel	25-34	123	3,5711	,89497		
	35-44	45	3,5086	1,12586		
	45-54	14	3,4832	1,17138		
	55 ve üzeri	4	3,7500	1,14463		
		354	3,5528	,97052		

$p < 0,05$

Tablo 10’da Yaş değişkeni One-Way Anova testi sonuçları verilmiştir. Yaş değişkeni gruplarına göre Ekonomik boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p = ,791 > 0,065$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Yaş değişkeni gruplarına göre Sosyo-Kültürel boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p = ,919 > 0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Yaş değişkeni gruplarına göre Çevresel boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık görülmemektedir ($p = ,985 > 0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

H3 desteklenmemiştir.

Tablo 11. Doğum Yeri Değişkeni One-Way Anova Analizi

Boyut	Grup	N	Ort.	SS	F	p
Ekonomik	Savur	149	3,6616	,99091	,966	,382
	Dereici	14	3,2347	,99702		
	Diğer	210	3,5890	1,21977		
	Toplam	373	3,6047	1,12600		
Sosyo-Ekonomik	Savur	149	3,7253	,95845	,024	,976
	Dereici	14	3,6648	,92419		
	Diğer	210	3,7187	1,00164		

	Toplam	373	3,7193	,97935		
Çevresel	Savur	149	3,6245	,93849	1,048	,352
	Dereici	14	3,6012	,71326		
	Diğer	210	3,4776	,98902		
	Toplam	373	3,5409	,96070		

$p < 0,05$

Tablo 11’de Doğum Yeri değişkeni One-Way Anova testi sonuçları verilmiştir. Doğum Yeri değişkeni gruplarına göre Ekonomik boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p = ,382 > 0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Doğum Yeri değişkeni gruplarına göre Sosyo-Kültürel boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık görülmemektedir ($p = ,976 > 0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Doğum Yeri değişkeni gruplarına göre Çevresel boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık görülmemektedir ($p = ,3525 > 0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

H4 desteklenmemiştir.

Tablo 12. Eğitim Durumu Değişkeni One-Way Anova Analizi

Boyut	Grup	N	Ort.	SS	F	p
Ekonomik	İlköğretim	51	3,5378	1,05891	,132	,971
	Ortaöğretim (Lise)	234	3,6189	1,17506		
	Ön Lisans	56	3,5791	1,00957		
	Lisans	29	3,7143	1,08931		
	Lisansüstü	2	3,7143	1,21218		
	Toplam	372	3,6098	1,12460		

Sosyo-Kültürel	İlköğretim	51	3,6064	1,05583	1,099	,357
	Ortaöğretim (Lise)	234	3,7840	,97458		
	Ön Lisans	56	3,5255	,97857		
	Lisans	29	3,8499	,89063		
	Lisansüstü	2	3,7857	,40406		
	Toplam	372	3,7259	,97999		
Çevresel	İlköğretim	51	3,5272	1,01066	2,153	,074
	Ortaöğretim (Lise)	234	3,6353	,94739		
	Ön Lisans	56	3,2346	,93775		
	Lisans	29	3,4080	,93604		
	Lisansüstü	2	3,5417	1,35529		
	Toplam	372	3,5419	,96123		

$p < 0,05$

Tablo 12’de Eğitim durumu değişkeni One-Way Anova analizi tablosu verilmiştir.

Eğitim durumu değişkeni gruplarına göre Ekonomik boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p = ,971 > 0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Eğitim durumu değişkeni gruplarına göre Sosyo-Kültürel boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p = ,357 > 0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Eğitim durumu değişkeni gruplarına göre Çevresel boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p = ,074 > 0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

H5 desteklenmemiştir.

Tablo 13. İş Değişkeni One-Way Anova Analizi

Boyut	Grup	N	Ort.	SS	F	p
Ekonomik	Kamu	23	3,4037	1,03074	,865	,505
	Özel	237	3,6165	1,07443		
	Kendi İşinin Sahibi	20	3,8286	,89106		
	Öğrenci	42	3,3741	1,19479		
	Emekli	1	2,8571			
	Çalışmıyor	32	3,7679	1,62184		
	Toplam	355	3,5975	1,13585		
Sosyo-Kültürel	Kamu	23	3,5590	,85352	1,159	,329
	Özel	237	3,7792	,96203		
	Kendi İşinin Sahibi	20	3,9071	,79137		
	Öğrenci	42	3,4983	1,17861		
	Emekli	1	3,5000			
	Çalışmıyor	32	3,5158	1,01070		
	Toplam	355	3,7143	,98079		
Çevresel	Kamu	23	3,4843	,89998	2,652	,023
	Özel	237	3,6110	,92947		
	Kendi İşinin Sahibi	20	3,8500	,82744		
	Öğrenci	42	3,2202	,99929		
	Emekli	1	2,5833			
	Çalışmıyor	32	3,2024	1,14216		

Toplam	355	3,5303	,96273
--------	-----	--------	--------

p<0,05

Tablo 13’te İş değişkeni One-Way Anova analizi tablosu verilmiştir. İş değişkeni gruplarına göre Ekonomik boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,505>0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

İş değişkeni gruplarına göre Sosyo-Kültürel boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,329>0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

İş değişkeni gruplarına göre Çevresel boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,023>0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

H6 desteklenmemiştir.

Tablo 14. Gelir Durumu Değişkeni One-Way Anova Analizi

Boyut	Grup	N	Ort.	SS	F	p
Ekonomik	4000 TL ve altı	89	3,4575	1,28376	2,016	,135
	4001-5000	66	3,5480	1,13826		
	5001 ve üzeri	201	3,7268	1,01559		
	Toplam	356	3,6263	1,11393		
Sosyo-Kültürel	4000 TL ve altı	89	3,5546	1,08432	2,839	,060
	4001-5000	66	3,6789	,94901		
	5001 ve üzeri	201	3,8386	,90799		
	Toplam	356	3,7380	,96729		

Çevresel	4000 TL ve altı	89	3,4223	1,02746	1,500	,225
	4001-5000	66	3,6855	,89521		
	5001 ve üzeri	201	3,5591	,92255		
	Toplam	356	3,5483	,94629		

p<0,05

Tablo 14’te Gelir Durumu Değişkeni One-Way Anova analizi tablosu verilmiştir. Gelir durumu değişkeni gruplarına göre Ekonomik boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,135>0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Gelir durumu değişkeni gruplarına göre Sosyo-Kültürel boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,060>0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Gelir durumu değişkeni gruplarına göre Çevresel boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,225>0,05$). Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

H7 desteklenmemiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir topluluğun kimliğini oluşturan kültürel miras unsurları, geçmiş ve geleceği birbirine bağlayan birer köprü olarak nitelendirilmektedir. Mardin ilinin Savur ilçesi ve Dereiçi Köyü'nün baz alarak yapıldığı bu çalışmada görüldüğü üzere tarihi yapısı ve kültürel miras unsurları ile zengin bir yapı topluluğuna sahiptir. Bu zenginliği doğru kullanılabilmesi, araştırma sahasının sahip olduğu turizm potansiyelinin ortaya çıkartılması ve yerel halkın bilinçlendirilmesi ile mümkün olabilecektir.

4.1. Sonuç

Araştırma kapsamında elde edilen verilere anket tekniği ile ulaşılmış olup, çalışmaya 400 katılımcı destek sağlamıştır. 400 anketten 23 adeti uygun bulunmamış; geriye kalan 377 anket araştırmaya veri kaynağı oluşturmaktadır. Katılımcılar tarafından elde edilen veriler kapsamında SPSS veri analiz programı kullanılarak 377 adet anket analizlere tabi tutulmuştur. Sosyo demografik sorular için analiz tablosu oluşturulmuş olup değişkenlerin grup ortalamalarındaki farklılıkları ayırt edebilmek adına 2 gruplu değişkenlere Bağımsız Örneklem T-Test uygulanmış, 3 ve daha fazla gruplu değişkenlerde ise One-Way Anova Analizi uygulanmıştır. Analizler $\alpha=0,05$ seviyesinde uygulanmış, analizler söz konusu değer dikkate alınarak yorumlanmıştır.

Cinsiyet değişkeni bulguları T-Test sonuçları incelendiğinde yerel halkın turizm algısı üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Erkek cinsiyet ortalamasının ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel boyutlarda daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmekle birlikte herhangi bir boyutta anlamlı bir farklılık yoktur. Bu sebeple katılımcıların cinsiyet değişkeninin yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur. Bu tespit, Köleoğlu (2018) tarafından yapılan çalışma sonuçları ile örtüşmemekte, bahsi geçen çalışmada kadınlar erkeklerden daha olumlu yanıtlar vermişlerdir. Türker ve Türker (2014) ile birlikte Akova (2006) tarafından yapılan çalışmalarla paralellikler görülür iken Türkmen ve Dönmez (2015) tarafından yapılan çalışma ile farklılıklar görülmektedir. Dilek, Çoban ve Harman (2017) tarafından yapılan çalışmada cinsiyet değişkeninde anlamlı farklılıklar tespit edilmiş olması ile yukarıdaki bulgular arasında paralellik bulunmamaktadır. Tanburacı ve Mancı (2020) çalışmasının cinsiyet analizi sonucu anlamlı farklılık bulunmuş olup yapılan araştırma ile paralellik bulunmamaktadır. Mesci ve Dönmez (2016) tarafından yapılan çalışmada cinsiyet değişkeni sosyolojik ve

çevresel faktörlerde anlamlı farklılıklar bulunmuş olup yukarıdaki bulgular ile farklılık gösterirken ekonomik boyutta herhangi bir anlamlı farklılık bulunmamış olması ile paralellik göstermektedir.

Medeni durum değişkeni bulguları T-Test sonuçları incelendiğinde yerel halkın turizm algısı üzerinde herhangi bir etki bulunmamıştır. Evlilerin ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarda daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu, çevresel boyutta ise bekarların puan ortalamasının yüksek olduğu görülmüş olmakla birlikte herhangi bir boyutta anlamlı bir farklılık yoktur. Bu sebeple katılımcıların medeni durum değişkeninin yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur. Dilek vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada medeni durum değişkeninin yerel halkın turizmin gelişimine ilişkin algı ve tutumlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiş olması ile yukarıda verilen bilgiler arasında paralellik durumunun söz konusu olmadığı görülmektedir. Türkmen ve Dönmez'in (2015) çalışması ile karşılaştırıldığı zaman medeni durum değişkeni çevresel boyutta anlamlı bir farklılık bulunamamış olması ile paralellik göstermektedir. Ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarda ise anlamlı farklılıklar tespit edilmiş olup farklılıklar arz etmektedir. Mesci ve Dönmez'in (2016) çalışmasında medeni durum değişkeni analiz sonuçları dikkate alındığı zaman ekonomik boyutta anlamlı farklılıkların bulunması ile ayrılıklar görülürken çevresel ve sosyolojik faktörlerde anlamlı farklılıkların bulunmamış olması ile paralellik görülmektedir.

Yaş değişkeni bulguları One-Way Anova analiz sonuçları incelendiği zaman yerel halkın turizm algısı üzerinde herhangi bir etki bulunmamıştır. Yaş değişkeni bulguları dikkate alındığı vakit orta yaşın üzeri olarak nitelendirilebilen 55 yaş ve üzeri puan ortalamasının her üç boyutta da en büyük ortalamaya sahip olduğu, 18-24 yaş aralığından başlayıp sırası ile ilerleyen yaş gruplarının yaşlardaki rakamlar yükseldikçe ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel boyutlarda puan ortalamalarının yükseldiği açıktır. Bu durumda yaş ilerledikçe turizm algılama düzeyinde olumlu artışlar olduğu ifade edilebilmekle birlikte herhangi bir boyutta anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu sebeple katılımcıların yaş değişkeni yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir. Bu tespit, Akova (2006) tarafından yapılan çalışmada görülen ekonomik, kültürel ve çevresel boyutlarda paralellik gösterirken bahsi geçen çalışmada yapılan sosyal boyutta farklılık göstermektedir. Türkmen ve Dönmez'in (2015) araştırma bulguları dikkate alınca yaş değişkeninde her üç boyutta da anlamlı farklılıklar bulunmuş olup yapılan araştırma ile arasında yaş değişkeni doğrultusunda herhangi bir paralellik bulunmamaktadır. Türker ve Türker (2014), Tanburacı ve Mancı (2020)

yaptıkları çalışmalarda yaş değişkeni analiz sonuçları doğrultusunda anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu durum göz önüne alındığı zaman yapılan çalışma yukarıda tespit edilen bulgular ile arasında farklılık olduğu ifade edilebilir. Mesci ve Dönmez (2016) yaş değişkeni ile yukarıdaki analiz sonuçları paralellik göstermektedir.

Doğum yeri değişkeni bulguları One-Way Anova analizi sonuçları incelendiğinde katılımcıların yerel halkın turizm algısı üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Herhangi bir boyutta anlamlı bir farklılık yoktur. Bu sebeple katılımcıların doğum yeri değişkeninin yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur. Türkmen ve Dönmez'in (2015) çalışması doğum yeri değişkeni analiz sonuçları ile bu çalışmanın analiz sonuçları paralellik göstermektedir. Her iki çalışmada da herhangi bir boyutta anlamlı bir farklılık yoktur. Erkilic (2019) çalışmasının doğum yeri değişkeni analiz sonuçlarına bakıldığı zaman anlamlı farklılıkların tespit edilmiş olması ile yukarıdaki analiz sonuçları arasında farklılıklar vardır.

Eğitim durumu değişkeni bulguları One-Way Anova analizi sonuçları incelendiği zaman katılımcıların yerel halkın turizm algısı üzerinde herhangi bir etkisi bulunamamıştır. Herhangi bir boyutta anlamlı bir farklılık yoktur. Lisans ve Lisansüstü eğitim seviyesine sahip katılımcıların puan ortalamasının diğer eğitim durumuna sahip katılımcıların puan ortalamasından daha yüksek olduğu görülmekle birlikte katılımcıların eğitim durumu değişkeninin yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. Bu tespit, Tanburacı ve Mancı (2020) 'nın çalışması ile farklılık göstermekte, söz konusu çalışmada eğitim durumu değişkeninde tüm boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Mesci ve Dönmez (2016) tarafından yapılan çalışmadaki analiz sonuçları incelendiğinde eğitim durumu değişkeninde sosyolojik boyut ile paralellik görülürken diğer boyutlarda anlamlı farklılıkların tespit edilmiş olması ile paralellik söz konusu değildir.

İş değişkeni bulguları One-Way Anova analizi sonuçları incelendiğinde katılımcıların yerel halkın turizm algısı üzerinde herhangi bir etkisi bulunamamıştır. İş durumu değişkeni bulguları dikkate alındığında kendi işinin sahibi olan katılımcıların diğer iş gruplarına oranla en yüksek puan ortalamasına sahip oldukları görülmekle birlikte katılımcıların iş durumu değişkenlerinin yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur. İş durumu değişkeninde ise sosyo-kültürel boyutta paralellik görülürken, ekonomik ve çevresel boyutlarda farklılıklar olduğu ifade edilebilir. Tanburacı ve Mancı (2020) tarafından yapılan çalışmada meslek değişkeninin analiz sonuçları doğrultusunda

çalışmaya konu olan boyutlar arasında anlamlı farklılıkların bulunması ile yukarıdaki araştırma bulgularının sonuçları ile paralellik görülmemektedir.

Gelir durumu değişkeni One-Way Anova analiz sonuçları incelendiğinde katılımcıların yerel halkın turizm algısı üzerinde herhangi bir etkisi bulunamamıştır. Herhangi bir boyutta anlamlı bir farklılık bulunmamakla birlikte gelir durumu yüksek olanların ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarda yüksek puan ortalamasının olduğu fakat çevresel boyutta orta sınıfın puan ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların gelir durumu değişkeni yerel halkın turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur. Tanuburacı ve Mancı (2020) tarafından yapılan çalışmada her boyutta istatistiksel olarak anlamlı farkların tespit edilmesi ile yukarıdaki analiz sonuçları arasında farklılık mevcuttur. Mesci ve Dönmez'in (2016) gelir durumu değişkeni analiz sonuçları dikkate alındığı zaman ekonomik, çevresel ve sosyolojik faktörler özelinde herhangi bir anlamlı farklılığın bulunamamış olması ile paralellik olduğu ifade edilebilir.

Sonuç olarak bir bölgenin turizme açılmadan önce yerel halkın algı ve tutumlarının incelenmesi olası aksaklıkların önüne geçebilmeyi, varsa eksikliklerin giderilmesini sağlarken yerel yönetim ve turizm paydaşları açısından yarar sağlamaktadır. Bir destinasyonun sürdürülebilir anlayış ile turizme kazandırılmasındaki en önemli etkenin yerel paydaşlar olduğu gerçeği kabul görmektedir. Dereiçi köyünün henüz turizme açılmamış olduğu gerçeği göz önüne alınırsa yerel halkın turizme bakış açısının incelendiği bu çalışmada genel görüş olarak yerel halkın olumlu tutum sergileyeceği kanısına varılmıştır. Benzer sonuca Alaeddinoğlu (2008), Akpulat ve Polat-Üzümcü (2019) tarafından yapılan çalışmalarda ulaşıldığı ve yerel halkın turizmi algı ve tutumlarında olumlu davranış sergilemeye hazır oldukları ifade edilmiş olup ulaşılan sonuç ile örtüştüğü görülmektedir.

4.2. Öneriler

Çeşitli etnik grupları bünyesinde barındıran tarih boyunca birçok kültüre ev sahipliği yapan bunun sonucunda zengin kültürel kimliği ile turizm açısından önemli bir kent olan Mardin İli'ne bağlı Savur ilçesi ve Dereiçi Köyü'nün turizme kazandırılması ilk öneriler arasında yer almaktadır. Bahsi geçen kültür varlığı içeren alanlar turizme kazandırılırken Dereiçi Köyünde yer alan Hristiyanlık dinine ait ibadet mekânı olan manastır ve kiliselerin onarımları, restorasyonları ve hatta kimi yapının rekonstrüksiyonunun yapılması gerekmektedir. Yapılacak olan yenileme çalışmaları sadece Dereiçi Köyü ve ibadet mekânları ile sınırlı kalmaması gerekmektedir. Savur ilçe

merkezi ve merkezde yer alan han, hamam, konak, değirmen, çeşme, çamaşırhane, sarnıç, mezar yapısı, türbe, ziyaret gibi çeşitli form ve amaca hizmet eden kültür varlıklarının da yenileme çalışmalarına dahıl edilmesi ve yerel halkın söz konusu miras unsurları hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Mevsimsellikten arınmış olması ile her mevsim seyahate uygun olan kültür turizmi kapsamında yer alan Savur ve Dereiçi sahası turizme kazandırılırken dikkat edilmesi gereken bir diğer adım da araştırma sahasının iyileştirilmesi gerektiğidir. Söz konusu iyileştirme yapılırken turistlerin kötü hava koşullarında konaklayabilecekleri alanlar yaratılmalıdır. Bu alanlar Dereiçi Köyü dikkate alındığı zaman terk edilmiş birçok yapının mevcut olduğu görülmektedir. Bahsi geçen tarihi konutların restoresinin ardından tarihi bir yapıda konaklayan turistlere eşsiz bir deneyim sunulmuş olacaktır. Sadece konaklama olarak değil cafeler, lokantalar gibi yöresel lezzetlerin sergilendiği alanlara da ihtiyaç duyulmaktadır.

Dereiçi Köyü'nde yapılması gereken iyileştirmelerden bir diğeri de yöresel tat ve kıyafet, geleneksel el sanatları (bakırcılık, telkâri, taş-ahşap oymacılığı) gibi olguların sergileneceği alanların eksikliğinin giderilmesidir. Yörede meşhur olan Süryani şarabının bir dönem Dereiçi Köyü'nde üretildiği göz önüne alınırsa üzüm yetiştiriciliği konusunda yerel halkın bilinçlendirilip şarap fabrikasının yeniden faaliyete geçirilmesi için yerel halk teşvik edilmelidir.

İnanç turizmi bakımından araştırma sahası incelendiğinde, hem Hristiyanlık'a; hem de İslamiyet'e ait birçok yapı mevcuttur. Dereiçi Köyü, Süryani köyü olarak anılırken Müslümanlığa ait ibadet mekânlarının çoğu Savur merkezde yer almaktadır. Bu yapılar camiler, türbeler ve ziyaretlerden oluşmaktadır. Yerli ve yabancı her turiste hitap edebilecek çeşitliliğe sahip olan bölgenin kültür ve inanç turizmi kapsamında tur programlarına dahil edilmesi gerekmektedir.

Sahip olduğu tarihi ve inanç turizmini içeren zenginliğin yanı sıra doğal güzelliğe de sahip olan araştırma sahasında, yeşilliğin ve suyun bir arada bulunduğu kesimlerinde tesisler inşa edilmeli ve var olan tesislerin tanıtımı yapılmalıdır. Kamp yapmaya uygun olan alanların listelenmesi gerekmekte; yerli ve yabancı turistlere de bu deneyimler kazandırılmalıdır.

Yerel halkın bilinçlendirildiği ve katılımının sağlandığı bir turizm master planına ihtiyaç duyulmaktadır. Yerel halkın dahil edildiği ve bilinçlendirildiği master planı turizmin olası olumsuz etkilerinden çevresel veya sosyo-kültürel problemlere karşı

farkındalık kazandırılması ve söz konusu durum karşısında sergilenmesi gereken davranışlar konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Dereçi Köyü özelinde yapılan bu çalışma, kültürel miras ve turizm disiplini ile yerel halkın turizme karşı algı ve tutumunun ölçüldüğü ilk çalışma olmasıyla önem arz etmektedir. Bu çalışma sayesinde, Savur ve Dereçi Köyü'nün literatüre kazandırılması, ilçenin adının turizm faaliyetleri açısından duyurulması, korunan alanlar kapsamında kültürel miras zengini olan bölgenin tanıtımının yapılması, tarihi yapının yanı sıra doğal güzelliğe sahip olan ilçenin hem teorik hem de pratik olarak ilçeye önemli katkılar sağlayabilecek potansiyele sahip olduğu söylenebilir. Dereçi Köyü'nde terk edilen birçok yapının restorasyonu yapıldıktan sonra köy bir bütün olarak turizme kazandırılmalıdır.

'Kültürel Miras Varlıklarının Turizme Açılmasına İlişkin Yerel Halkın Bakışı: Savur- Dereçi Örneği' isimli çalışma yapılırken araştırma sahasının henüz turizme kazandırılmamış olduğu göz önüne alınmalıdır. Nitekim Savur ve Dereçi Köyü turizme kazandırıldıktan sonra yerel halkın algı ve tutumlarının yeniden ölçülmesi gerektiği de unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Aaker, D.A., Kumar,V. & Day, G.S. (2007). *Marketing Research*, 9. Edition, John Wiley & Sons, Danvers.
- Aas, C. Ladkin, A. Fletcher, J. (2005). Stakeholder Collaboration And Heritage Management. *Annals of Tourism Research*, 3-5.
- Abdulgani Efendi. (1999). *Mardin Tarihi*. Çeviren: Burhan Zengin. Ankara: T.C. Başbakanlık Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı.
- Akova, O. (2006). Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına Ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi*. 2 (1). 77-109.
- Akpulat, N. A. Polat-Üzümcü T. (2019). Turistik Destinasyonlarda Turizmin Etkilerine Yerel Halkın Bakış Açısı: Çeşme Örneği. *Journal of Recreataion and Tourism Research*, 6 (4). 448-463.
- Akyüz, G. (1998). *Mardin İli'nin Merkezi ve Civar Köylerinde ve İlçelerinde Bulunan Kiliselerin ve Manastırların Tarihi*. İstanbul: Resim Matbaacılık.
- Akyüz, H. E. (2018). Yapı Geçerliliği İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi: Uygulamalı Bir Çalışma. *BEÜ Fen Bilimleri Dergisi*. 7 (2). 186-198.
- Alaeddinoğlu, F. (2008). Sivas Kentinde Halkın Turiste ve Turizme Bakışı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2). 1-23.
- Aliağaoğlu, A. (2004). Sosyo-Kültürel Miras Turizmi Ve Türkiye'den Örnekler, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(2), 51-55.
- Alkan, C., (2015). Sürdürülebilir Turizm: Alaçatı Destinasyonuna Yönelik Bir Uygulama, *Journal of Yasar University*, 10(40), 6692-6710.
- Aman, F., (2012). Bronislaw Malinowski'nin Kültür Teorisi, *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 21(1), 135-151.
- Andereck, L., K., Valentine, K., M., Knopf, M., R., Vogt, A., C., (2005). Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts, *Annals Of Tourism Reaserch*, 32(4), 1056-1076.
- Aras. R. (2005). Migration and Memory: Assyrian Identity in Mardin Kerboran/Dargeçit. Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İstanbul.
- Arıoğlu, İ.E., Aydoğdu-Atasoy, Ö., (2015). Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Geleneksel El Sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(16), 113.

- Atçıl, M.B., Orundaş, İ., Çelik, M., Şahin, S., Aydın, Y., Hamidi, M., Orundaş, F., Erkan, Ö., Dilmien, M., Yıldırım, N., Bingöl, G., (1988). *Yaşayan Tarih Mardin*. İstanbul: Mardin Valiliği Yayınları.
- Ayaz, Ş.E., (2007). *Bereketli Hilalde Bir Yer Savur*, İstanbul: Mungan Kültür ve Sanat Vakfı.
- Bahçe, S.A., (2009). Kırsal Gelişimde Kültür (Mirası) Turizmi Modeli, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 25, 3-7.
- Bahtiyar-Karadeniz, C. (2014). Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Sakin Şehir Perşembe, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(29), 84-107.
- Bekin, D. (2017). *Tarihin Işığında Savur*, Ankara: Genpa/Korza Yayıncılık.
- Brandimarte, P. (2012). *Quantitative methods: An introduction for business management* (1st Edition). New York, NY: John Wiley & Sons.
- Brunt, P. Courtney, P. (1999). Host Perceptions Of Sociocultural Impacts, *Annals Of Tourism Research*, 26(3), 493-515.
- Bütün, M. (2017). Araştırma Deseni. Demir, S. B. (Ed.). *Araştırma Yaklaşımının Seçimi*. (s.4-23). Ankara: Eğiten Kitap.
- Can, M., (2009) Kültürel Miras ve Müzecilik Çalışma Raporu [online], Bournemouth Business School International, [1279,muserrefcanpdf.pdf \(ktb.gov.tr\)](https://www.ktb.gov.tr/1279/muserrefcanpdf.pdf) [Erişim Tarihi: 24.02.2021].
- Cengiz, E., Kırkbir, F., (2007). Yerel Halk Tarafından Algılanan Toplam Turizm Etkisi İle Turizm Desteği Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapısal Bir Model Önerisi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 19-37.
- Çağlayan, E., Kutlu, Ş., Çekinmez, Ş. (2022). Kültürel Miras Aktarımı İle İlgili Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 8(2), 99-160.
- Çakır A, Karakaya E. ve Uçar H.K. (2015). Mardin İli Savur İlçesi Bağ İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Potansiyeli, *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 9-19.
- Çetin, T. (2010). Cumalıkızık Köyünde Kültürel Miras Ve Turizm Algısı, *Milli Folklor Dergisi*, 22(87), 181.
- Çokişler, N., Arslan, A., Çokişler, E., (2016). Silahlı Çatışmaların Somut Kültürel Miras Üzerindeki Etkilerinin Turizm Bağlamında Değerlendirilmesi, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 15-25.
- Dağıstan-Özdemir, M.Z. (2005). Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını*, 31, 20-26.
- Dilek, S.E, Çoban, Ö. Harman, S. (2017). Hasankeyf Halkının Turizmin Gelişimine Yönelik Turumu, *Turizm ve Araştırma Dergisi*. 6(2). 59-72.

- Dilek, S.E. (2020). Kültürel Miras ve Turizm. Gümüş, M. ve Dilek, S.E. (Ed.). *Kültürel Miras Turisti ve Tipolojisi* (s.35-50). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Doğan, M. (2022). Kültürel Miras ve Turizm, Gümüş, M. Ve Dilek, S.E. (Ed). *Sürdürülebilir Turizm ve Kültürel Miras Yönetimi* (s.81-93). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Doğaner, S. (2003). Miras Turizminin Coğrafi Kaynakları ve Korunması, *Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü Sempozyumu 2, Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu*, 1-17.
- Doğru, R. (2021) Geleneksel Yıkama Kültürünün Özgün Tanıkları: Mardin Savur Çamaşırhaneleri Ve Koruma Sorunları, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi: İstanbul.
- Duman, F. (2020). Kültürel Miras ve Turizm, Gümüş, M. ve Dilek, S.E. (Ed). *Turizmin Kültürel Miras Üzerindeki Etkileri* (s.23-33). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Engelhardt, R., A., (2005). Culturally and Ecologically Sustainable Tourism Development Thorough Local Community Management, *Culture and sustainable development in the Pacific*, 174-186.
- Erkılıç, E. (2019). Yerel Halkın Turizm Algısı ve Turizmin Gelişimine Yönelik Tutumları: Rize Örneği, *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 3(1). 66-82.
- Evren. M. (2023). Yok Olmaya Yüz Tutmuş Bir Kültür Mekânı: Dereiçi (Kılıt) Köyü Örneği. *International Journal Of Mardin Studies*, 48-56.
- Fesenmaier, D. R., O’Leary, J. ve Uysal, M. (Eds.) (1996), *Advances in Tourism Marketing Methodologies*. Haworth Press, New York.
- Garrod, B. Fyall, A. (2000). Managing Heritage Tourism, *Annals of Tourism Research*, 27(3), 683.
- Genç, V. (2020). Kültürel Miras ve Turizm, Gümüş, M. Dilek, S.E. (Ed.). *Kültürel Miras ve Turizm İlişkisi* (s.5-21). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Güdü-Demirbulat, Ö. Saatçı, G. Avcıkurt, C. (2015). Bursa’nın Somut Kültürel Varlıklarına Yönelik Öğrencilerin Algıları: Harmancık MYO Örneği, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 64-66.
- Günçal, L. Saygın, T. (Ed.). (1987). *Mardin İl Yıllığı*, İstanbul: Mardin Valiliği.
- Gümüş, R. (2020) Çankırı İli’nin Somut Olmayan Kültürel Mirası, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi: Kastamonu.
- Halifeoğlu F. M. ve Dalkılıç N.(2006a). Mardin-Savur Geleneksel Kent Dokusu ve Evleri, *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 11(1), 93-111.

- Halifeoğlu, F.M. (2006b). Savur Geleneksel Kent Dokusu İle Sosyal Yapı İlişkisi Üzerine Bir İnceleme, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(17), 76-84.
- Haşiloğlu, S. B. Baran, T. Aydın, O. (2015). Pazarlama Araştırmalarındaki Potansiyel Problemlere Yönelik Bir Araştırma: Kolayda Örnekleme ve Sıklık İfadeli Ölçek Maddeleri. *Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi*. 2(1). 19-28.
- Hernanz, İ.M. Gil. F.M. (2016). Heritage Interpretation And Sustainable Management Of Tourism In Rural Areas. The Cases Of Montejo De La Sierra And Patones, *Boletín De La Asociación De Geógrafos Españoles*, 72, 535-536.
- Hofstede, G. Hofstede, G. J. (2005). Cultures and Organizations: Software of the Mind [online] [Hofstede, Geert H. \(2005\) Cultures and organizations: software of the mind —](#) [Erişim Tarihi: 15 Mart 2022]
- Işık. G. Güneş. M. (2014). Çok Kültürlülüğün Mirasını Geleceğe Taşımak: Mardin Örneği. *TÜCAM VIII. Coğrafya Sempozyumu Bildirileri. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi*, Ankara. 449-462.
- Karaduman A.S. (2010). Bir Kentsel Mekân Çözümlemesi-Savur (Mardin) Örneği, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi: Konya.
- Kaya, K. (2021). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarımında Turizm Acentelerinin Rolü: Nevşehir Örneği, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi: Nevşehir.
- Kazankaya A, Doğan A, Çelik K. (2017). Midyat ve Savur (Mardin) İlçelerinde Doğal Olarak Yetiştirilen Bademlerin Seleksiyonu, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü Tarım Bilimleri Dergisi*, 27(4), 580-588.
- Keskin, M. Saçlı, Ç. Efe, D. (2020). Turizm Öğrencilerinin Hatay İli Somut Kültürel Miras Değerine Yönelik Algıları: İskenderun Teknik Üniversitesi Örneği, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 335-339.
- Kiper, P. (2004a). Küreselleşme Sürecinde Kentlerimize Giren Yeni Tüketim Mekanları ve Yitirilen Kent Kimlikleri, *Planlama Dergisi*, 4, 14.
- Kiper, H.P. (2004b). Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel-Kültürel Değerlerinin Korunması Türkiye Bodrum Örneği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi: Ankara.
- Koç-Başaran, Y. (2017). Sosyal Bilimlerde Örnekleme Kuramı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5(47). 480-495.

- Kozbe, G. Güngör, A. (2022a). Mardin İli Kültür Envanteri Artuklu-Ömerli, 1.Cilt, Kozbe, G. Güngör, A., T.C. Mardin Valiliği: Konya.
- Kozbe, G. Güngör, A. (2022b). Mardin İli Kültür Envanteri Savur- Nusaybin- Yeşilli, 4. Cilt, Kozbe, G., Güngör, A., T.C. Mardin Valiliği: Konya.
- Köleoğlu, N. (2018). Turizmin Etkilerine Karşı Yerel Halkın Algılarının Değerlendirilmesi: Gelibolu Tarihi Alan Bölgesinde Bir Araştırma. *Selçuk İletişim*, 11(2). 214-231.
- Köroğlu, Ö., Ulusoy-Yıldırım, H., Avcıkurt, C., (2018). Kültürel Miras Kavramına İlişkin Algıların Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi, *Turizm Akademik Dergisi*, 5(1), 98-113.
- KTB (2022). [Somut Kültürel Miras. Somut Kültürel Miras \(ktb.gov.tr\)](https://ktb.gov.tr) [Erişim Tarihi: 13 Mart 2022].
- KTB (2022). [Somut Olmayan Kültürel Miras. Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir? \(ktb.gov.tr\)](https://ktb.gov.tr) [Erişim Tarihi: 23 Mart 2022].
- KTB (2022). Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi. <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263665/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html> [Erişim Tarihi: 23 Mart 2022].
- KTB (2022). [Mardin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü - T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı \(ktb.gov.tr\)](https://ktb.gov.tr) [Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2022].
- Kunt, S. (2018) Seyahat Acentelerinin Bakış Açısıyla Bir Niş Pazarın Profili: Somut Kültürel Miras Yaklaşımı ile Yedi Kiliseler, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15(1), 6-22.
- Kurtar, C. Somuncu, M. (2013). Kentsel Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliği: Ankara Hamamönü Örneği, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 36.
- Külcü, Ö.T. (2015). Kültürel Miras Kavramının Eğitim Açısından Önemi, *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 23-32.
- Liu, J. C. Sheldon, P. ve Var, T. (1987). “Resident Perceptions of The Environmental Impact of Tourism”, *Annals of Tourism Research*, 14, 17-37.
- Logan, W.S, (2007). Closing Pandora’s Box: Human Rights Conundrums in Cultural Heritage Protection, *Cultural Heritage and Rights*, Silverman H. ve Ruggles D.F., (Eds.), New York, Springer, 33-34.
- Malhotra, N. K. (2004). *Marketing Research an Applied Orientation*, 4. Edition, Pearson Prentice Hall, New Jersey.
- Malinowski, B. (1992). Bilimsel Bir Kültür Teorisi, Çeviren: Saadet Özkal, İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Mardin Valiliği (2022). Savur. [Savur \(mardin.gov.tr\)](https://mardin.gov.tr) [Erişim Tarihi: 7 Mart 2022].

Mardin Valiliği (2023). Savur Nüfusu. <http://www.mardin.gov.tr/savur> [Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2023].

- Martin, J.C. (2000). Desarrollo Local Para Un Nuevo Desarrollo Rural, *Anales de Geografia de la Universidad Complutense*, 20, 85-90.
- Meydan-Uygur, S. Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 30-49.
- Mesci, M. Dönmez, G. (2016). Turizmin Bölgesel Kalkınma ve Yerel Halkı Üzerindeki Etkisi: Mudurnu Örneği, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2). 21-50.
- McKercher, B., Ho, S.Y.P., Cros, H., (2005). Relationship between tourism and cultural heritage management: evidence from Hong Kong, *Tourism Management*, 26, 538-542.
- Murphy, P. E. (1985). *Tourism: A community approach*, Routledge, New York.
- Neuman, W.L. (2011) *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches* (7th Edition). Boston, MA: Pearson.
- Nişancı, Z.N. (2012). Toplumsal Kültür-Örgüt Kültürü İlişkisi ve Yönetim Üzerine Yansımaları, *Batman Üniversitesi Uluslararası Katılımlı Bilim ve Kültür Sempozyumu*, Batman, 1281-1282.
- Oğuz, M. Ö. (2009). Somut Olmayan Kültürel Miras ve Kültürel İfade Çeşitliliği, *Milli Folklor Dergisi*, 82, 8.
- Öksüz-Kuşçuoğlu, G. Taş, M., (2017). Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 2(1), 59-64.
- Özcoşar, İ. (2006). 19. Yy'da Mardin Süryanileri. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi: Kayseri.
- Özkan, E. (2019), Savur'da Sosyal Ve Ekonomik Hayat (233 Numaralı Şer'iyye Siciline Göre) T.C Mardin Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi: Mardin.
- Perdue, R.R. Long, P. T. ve Allen, L. (1990), "Rural Resident Tourism Perceptions and Attitudes by Community Level of Tourism", *Journal of Travel Research*, 28(3), 3- 9.
- Poria, Y., Butler, R., Airey, D., (2003). The Core Of Heritage Tourism, *Annals of Tourism Research*, 30(1), 239.
- Pullu M.F. (2010). Savur'daki Mezar Taşları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi: Van.
- Quintana, D.C., Puente, J.M.D., Moreno, F.G., (2022). Architectural And Cultural Heritage As A Driver Of Social Change İn Rural Areas: 10 Years (2009–2019) Of Management And Recovery İn Huete, A Town Of Cuenca, Spain, *Land Use Policy*, 115, 1-3.

- Ribeiro, J., C., Vareiro, L., C., Remoaldo, P., C., (2012). The Host-Tourist Interaction in a World Heritage Site: The Case of Guimarães, *China-USA Business Review*, 11(3), 283-297.
- Saarinen, J., Moswete, N., Monare, M., (2014). Cultural Tourism: New Opportunities For Diversifying The Tourism Industry In Botswana, *Bulletin Of Geography. Socio-Economic Series*, 26, 7-18.
- Sarı-Gök, H., (2022). Kültürel Miras Turizmi Araştırmalarının Görsel Haritalama Tekniği ile Bibliyometrik Analizi, *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12(1), 219-227.
- Silverman, H. ve Ruggles, D. F. (2007). Cultural Heritage and Human Rights, Silverman H. Ve Ruggles D.F., (Eds.), *Cultural Heritage and Human Rights*, New York, Springer, 3-22.
- Simith, L., (2007). Cultural Heritage and Human Rights, Silverman H. ve Ruggles D.F., (Eds.), *Empty Gestures? Heritage and the Politics of Recognition* New York, Springer, 164.
- SYP (2016). Savur Yönetim Planı 2016 - 2021. <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/dokuman/savur-yonetim-plani/1692> [Erişim Tarihi: 5 Ocak 2022].
- Tanburacı, M. Mancı, A.R. (2020). Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı: Şanlıurfa Örneği, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3). 2924-2944.
- Taşkıran, M., (2018), Sillyon Arkeolojik Kültürel Miras Araştırması: Kocagözler Mahallesi Sakinleri Gözünden Somut Kültürel Miras Bilinci, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 269-276.
- TDK (2022). Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim tarihi: 05 Mart2022].
- Timoth, D., J., Boyd, S., W., (2006). Heritage Tourism in the 21st Century: Valued Traditions and New Perspectives, *Journal of Heritage Tourism*, 1(1), 1-16.
- Turgut-Gültekin, N., Uysal, M., (2018). Kültürel Miras Bilinci, Farkındalık ve Katılım: Taşkale Köyü Örneği, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(8), 2032-2049.
- Tülek, B., (2021). Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras Değerleriyle Çankırı Kenti ve Turizme Katkısı, *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 23, 827-836.
- Türker, G. Ö. Türker, A. (2014). Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler: Dalyan Destinasyonu Örneği, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(1), 81-98.
- Türkmen, F., Dönmez, Y., (2015). Korunan Alanların Turizme Açılmasına İlişkin Yerel Halkın Görüşleri (Yenice Örneği), *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 190-204.

- UNESCO (1982). Mexico City Declaration on Cultural Policies. http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661mexico_en.pdf/mexico_en.pdf [Erişim Tarihi: 23 Mart 2022].
- UNESCO (2022). Dünya Mirası Listesi. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu [Erişim Tarihi: 23 Mart 2022].
- Usta, A. (2012). Sorunsaldan Sonuçlara Bilimsel araştırma Süreci: Bir Araştırma Raporu Modeli Örneği. *ODTÜ Sosyal Bilimler araştırmaları Dergisi*. 3(5). 135-161.
- Ünal, Z. G., (2014). *İSMEP Rehber Kitaplar Kültürel Mirasın Korunması*, İstanbul: Beyaz Gemi Sosyal Proje Ajansı.
- Vecco M., (2010). A Definition Of Cultural Heritage: From The Tangible To The İntangible, *Journal Of Cultural Heritage*, 11, 332-335.
- Williams, J., R., Lawson, R., (2001). Community İssues and Resident Opinions Of Tourism, *Article in Annals Of Tourism Research*, 28(2), 269-290.
- Yıldırım, A. şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel araştırma Yöntemi*. Onbirinci Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım-Saçılık, M., Toptaş, A., (2017). Kültür Turizmi ve Etkileri Konusunda Turizm Öğrencilerinin Algılarının Belirlenmesi, *Turizm Akademik Dergisi*, 4 (2), 107-119.
- Yıldız, D. Uzunsakal, E. (2018). Alan araştırmalarında Güvenirlik Testlerinin Karşılaştırılması ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama, *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*. 1. s.1-15.
- Yıldız İ. (2003). Savur'daki Mimari Eserler, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi: Van.
- Yıldız, İ., (2011). Savur'daki eski Tarihi Eserler, İstanbul: Mardin Valiliği kültür ve Sanat Yayınları.
- Yıldız, S. ve Derman, E., (2018). Kültürel miras: Unesco Dünya Miras Listesi Türkiye Örneği, *Uluslararası Kültürel Miras ve Turizm Kongresi*, Konya, 8-22.
- Yıldız, S. ve Turamberk, S., (2018). Soyut Ve Somut Kültürel Miras: Klazomenai - Anaksagoras – Skopelianos Örneği, 4. *Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi*, Girne-KKTC, 271-279.
- Yıldız, T., (2020). Somut Olmayan Kültürel Miras Yönetimi ve Toplumsal Katılım, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi: Ankara.
- Yılmaz, L., (2020). Mersin'de Somut Kültürel Miras Bilinci ve Koruma Üzerine Bir Deđerlendirme, *Amisos*, 5(8), 156-177.
- Zikmund, W. G. (1997). *Business Research Methods*, 5. Edition, The Dryden Press, Orlando.

ANKET FORMU

Değerli katılımcı:

Bu anket, Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Sanat Tarihi Anabilim Dalında gerçekleştirilen “ Kültürel Miras Varlıklarının Turizme Açılmasına İlişkin Yerel Halkın Bakışı: Savur Dereiçi Örneği”

başlıklı Yüksek Lisans tez çalışmasına veri sağlamak için oluşturulmuştur. Ankette yer alan ifadeler ile Dereiçi Köyündeki kültürel miras unsurlarına yerel halkın bakışının belirlenmesi hedeflenmektedir. Sağlayacağınız bilgiler yalnızca bu araştırma çerçevesinde ve bilimsel amaçlarla kullanılacak olup kişi isimlerine, özel bilgilere yer verilmeyecektir. Anketteki tüm soruları, ilgili açıklamaları dikkatlice okuyarak ve boş soru bırakmadan cevaplayınız.

İlginiz için teşekkür ederim.

Selma Sevim

selma.sevim@ogr.batman.edu.tr

***Lütfen her soruda sadece 1 tane işaretleme yapınız.**

	Kadın	Erkek			
Cinsiyetiniz					
	(18-24)	(25-34)	(35-44)	(45-54)	(55 ve üzeri)
Yaşınız					
	Savur	Dereiçi	Diğer		
Doğum Yeriniz					
	Evli	Bekar			
Medeni Durumunuz					
	İlköğretim	Ortaöğretim (Lise)	Ön Lisans	Lisans	Lisansüstü
Eğitim Durumunuz					
	Kamu	Özel	Kendi İşinin Sahibi	Öğrenci	Emekli
İşiniz					Çalışmıyor
	(4000 TL ve Altı)	(4001-5000)	(5000 ve Üzeri)		
Gelir Durumunuz					

KÜLTÜREL MİRAS UNSURLARININ TURİZME AÇILMASINA İLİŞKİN YEREL HALKIN BAKIŞI: DEREİÇİ ÖRNEĞİ

	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum	
1-Konukların daha fazla harcama yapmasını sağlayacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
2-Daha fazla yatırım yapılmasını sağlayacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐

3-Devlet teşviklerinin artmasını sağlayacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
4-Mal ve hizmetlerin fiyatlarını arttıracaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
5-İstihdam olanaklarını arttıracaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
6-Ekonomik anlamda olumlu katkılar sağlanacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
7- İş kollarını cazip hale getirecektir.	☐	☐	☐	☐	☐
8-Yaşayanların turistlerle faydalı etkileşimler geliştirmesini sağlayacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
9-Yaşayanların turistlerin bulunduğu bölgeleri ziyaret etmekten zevk almalarını sağlayacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
10- Turistlerin kültürleri hakkında yerel halkın yeni bilgiler öğrenmesini sağlayacaktır.					
11-Kültür alışverişini teşvik edecektir.	☐	☐	☐	☐	☐
12- Yaşayanların turistlerle arkadaşlık geliştirmesini sağlayacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
13-İnsanlar arasındaki karşılıklı anlayışı iyi yönde geliştirecektir.	☐	☐	☐	☐	☐
14-Yerel kültür hakkındaki farkındalığı geliştirecektir.	☐	☐	☐	☐	☐
15-Kamu hizmetlerinin iyileşmesini sağlayacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
16-Ülkemizin imajında, uluslararası düzeyde olumlu bir değişime neden olacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
17- Gelenek ve görenekleri koruyup geliştirecektir.	☐	☐	☐	☐	☐
18- Geleneksel ürünleri canlandıracaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
19- Yaşayanların yabancı dil öğrenmesine katkıda bulunacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
20- Yaşayanların eğitim seviyesinin yükselmesine katkıda bulunacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
21- Tarihi yapıların yenilenmesi için fırsat sağlanacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
22- Otel ve diğer turistik tesis inşaatları sebebiyle bölgeyi tahrip edecektir.	☐	☐	☐	☐	☐
23- Doğal kaynakların korunması için fırsat sağlayacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
24- Karayolu ağının iyileşmesine vesile olacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
25- Kamu hizmetlerini kaliteli hale getirecektir.	☐	☐	☐	☐	☐
26- Ulaşım hizmetlerini geliştirecektir.	☐	☐	☐	☐	☐
27- Kalabalıklaşmaya neden olacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
28- Alt yapının iyileşmesini sağlayacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
29- Çevre bilincinin artmasında önemli rol oynayacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐

30- Çevre korumasına yönelik yasal düzenlemelerin yapılmasını sağlayacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
31- Manzaranın bozulmasına neden olacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
32- Gürültü kirliliğine neden olacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
33- Düzensiz kentleşmeye neden olacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐